

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 30
15/2015
18. apríl 2015

Cena 0,50 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PODPRESEDA J. ŠIMONVIČ:
MATICU OZDOBIŤ POKOROU
Strana 4.

AJ ZAHRANIČNÍ FILMÁRI
NAŠLI KRÁSY SLOVENSKA
Strana 5.

SLOVENSKÁ ZÁHRADA
V RAJI SURFISTOV
Strana 6.

PÁPEŽ JÁN PAVOL II.
MILOVAL SLOVENSKO
Strana 7.

DOPRAJME ŠŤASTIA
VŠETKÝM SLOVÁKOM
Strana 8.

SLOVO O SLOVENSKU

Prichádzam na chuť niektorým statusom na sociálnych sieťach. Že vy starší nerozumieme? To sú také „debatné krúžky“ na internete. Mimoriadne mám rád ten, ktorý vedie virtuálny a vari už aj skutočný priateľ, majster pera Benjamín Škreko. Každú chvíľu sa tam dozviem novinku o Lošonci, uzriem krásne fotografie tamojšej prírody. I Benjamínových kulinárskych lahôdok. Rád však chodím aj na „Dobšinský klebetník“. Oboznamujem sa tam so zápasom mladších miestnych aktivistov proti nekonaniu úradov, primátora – toho minulého, dozvedám sa, ako jeden z nich, čuduj sa svete, novozvolený primátor, aj do rómskej kolónie chodí zavádzať nové a dobré pomery.

Sociálne siete, ak ich s rozumom na rozumné ciele používajú rozumní ľudia, prinášajú obrovské množstvo informácií o našom Slovensku. A nielen nám na Slovensku.

Verili by ste, že sa v našich horách, aj tých nižších, začínajú objavovať schránky s pivkom, napolitánkami a cukríkmi? Zadarmo. No, teda, za Pán Boh zaplať a možno, ak sa vám chce, za nejakú zanechanú mincu. Pripísané je však – nech sa vám tu páči, pridte sa zas potešit' krásou okolitej prírody! Nadšenci – ľudia tak robia nadšeným ľudom dobre. Aj o tom som sa dozvedel na sociálnej sieti. A začínam si vytvárať sociálne väzby, aké mi už dlhšie chýbali.

Neverte, že je to iba virtuálny klam. Počas víkendov alebo chvíľok voľna reálni ľudia z týchto statusov vždy spoločne čosi vymyslia. Upratať skládku, pokopať vinohrad (neobrábaný), vyčistiť lesný chodník...

Dolu medzi ľuďmi, tými, ktorí odmietli prestať byť ľuďmi, je na Slovensku krásne. A čo je úžasné, je tu čoraz krajšie!

Čím viac takýchto vzťahov bude vznikať, tým menej dôležité sa nám budú zdať nelegálne hausbóty, nezdanené príjmy či podvodné schránkové firmy. Ten svet sa mnohým z nás odcudzuje. Našťastie!

Ivan BROŽÍK

Na slovenskom juhu je už niekde ťažké rozlíšiť štátny a menšinový jazyk V Štúrove odstránili jedinou „slovenskú“ tabuľu

Text a foto: Margaréta VYŠNÁ

Na pešej zóne v Štúrove k jubileu oslobodenia mesta odhalili novú pamätnú tabuľu. Na vyhotovenie tabule na základe žiadosti miestnej Základnej organizácie Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov finančne prispelo mesto. Pôvodná tabuľa zo sedemdesiatych rokov k 25. výročiu oslobodenia mesta bola jedinou tabuľou v centre mesta len so slovenským textom. Nová tabuľa k 70. výročiu už má dvojazyčný text – v slovenskom jazyku a v menšinovom maďarskom jazyku. Dvojazyčný je aj pomenovanie SZPB...

Osadenie dvojazyčnej tabule v Štúrove je typickým príkladom kombinácie neopodstatnenej benevolencie na jednej strane a útočnej menšinovej jazykovej politiky na strane druhej. Zákon o menšinových jazykoch hovorí, že nápisy na pamätných tabuliach sa môžu uvádzať popri štátnom jazyku aj v jazyku menšiny. Ale texty v menšinových jazykoch popri textoch v štátnom jazyku nie sú povinné.

JAZYKOVÁ ANARCHIA

V jazykovom zákone sa tiež uvádza, že štátny jazyk je výrazom suverenity Slovenskej republiky. Lenže v mnohých obciach na slovenskom juhu akoby to neplatilo. Už takmer nie je možné rozlíšiť, ktorý jazyk je štátny, v textoch sa väčšinou neurčuje poradie jazykových mutácií, text v štátnom jazyku nie je väčší a zreteľnejší, ani iným spôsobom odlišný od menšinového jazyka, o grafickej úprave ani nehovoriac.

Pisomné dokumenty, pútače, plagáty a reklamné letáky sú učebnicovým príkladom jazykovej anarchie, a tiež grafickou a výtvarnou zlátninou. Súčasná jazyková politika menšinových strán jasne vypovedá o ignorovaní slovenského jazyka ako štátneho jazyka. K tomuto postojú úspešne vychováva aj obyvateľstvo. V samosprávach, ktoré podliehajú výraznému vplyvu etnických menšinových strán, je len formalitou schvaľovanie a osadzovanie dvojazyčných tabúľ a pamätníkov. V dokumente strany SMK Inštitucionálne

Nanovo inštalovaná dvojazyčná tabuľa.

podmienky zachovania a rozvoja maďarskej komunity na Slovensku a hospodárskeho rozvoja južného Slovenska sa v štáti o používaní jazyka píše: „K trvalému posilneniu používania maďarského jazyka je nutné zvýšiť jeho spoločenskú pre-

stíž na Slovensku a tento cieľ možno dosiahnuť len radikálnym posilnením právneho postavenia maďarského jazyka. Prakticky to znamená, že maďarský jazyk by sa mal stať regionálnym úradným jazykom, t. j. v regiónoch obývaných príslušníkmi

maďarskej komunity by mal rovnaké postavenie ako slovenský jazyk. Právne postavenie slovenského i maďarského jazyka v južných regiónoch obývaných aj Maďarmi je nutné riešiť na báze rovnocennosti, paralelnosti a komplexnej funkčnosti (dva regionálne úradné jazyky).“

Dokument Mostu Vízia 2016, časť Jazykové práva, hovorí: „Najdôležitejším dlhodobým cieľom je uznanie maďarského jazyka ako regionálneho úradného jazyka na území južného Slovenska... Naším dlhodobým cieľom je zmena ducha doterajších právnych predpisov: od princípu „čo nie je zakázané, to sa môže“ k princípu „čo sa aj to, čo nie je povinné.“

VIDITELNÉ TENDENCIE

Na slovenskom juhu následkom tejto agresívnej menšinovej jazykovej politiky a absenciou dostatočnej ochrany štátneho jazyka panuje medzi Slovákmi strach z konfliktov v rodinách, medzi príbuznými, priateľmi, obava zo spoločenskej izolácie, ale aj z negatívnych dôsledkov v oblasti poskytovania rôznych služieb vo svojom bydlisku a vo vzájomnej komunikácii s obyvateľstvom. Väčšina bežných obyvateľov chce žiť nekonfliktne a na to hľadá najjednoduchšiu a najbezpečnejšiu cestu. Preto sa radšej prispôbi aj neprajným podmienkam.

Paradoxom na inštalácii dvojazyčnej pamätnej tabule v Štúrove je, že sa tak stalo práve v Roku Ludovíta Štúra a v meste pomenovanom podľa tohto kodifikátora slovenského jazyka.

3 OTÁZKY PRE:

Štefana CIFRU, spisovateľa a šéfredaktora Literárneho týždenníka

Dobrá báseň je ako modlitba veriaceho

• Nedávno vám vyšla kniha poézie so zaujímavým názvom **Čo s takým človekom? Môžete ju stručne predstaviť?**

Dobrá báseň je pre citlivého čitateľa ako modlitba pre veriaceho, pomáha mu v úzkosti, bolesti, samote, umožňuje mu vyspovedať sa z pocitov, citovo sa očistiť, vedie ho ako svetlo v tme... A to je veľmi veľa. Viac je iba osobný vzťah človeka s človekom. O to som sa v zbierke usiloval.

• **Vediete redakciu známeho periodika. V čom sa časopis Spolku slovenských spisovateľov odlišuje od iných médií?**

Literárny týždenník prináša to, čoho takmer niet – intelektuálne pohľady na súčasný slovenský kul-

túrny, spoločenský i verejnopolitický život, na naše dejiny a usiluje sa prezentovať aj koncepcie a vízie budúcnosti. Poslaním LT je podporovať pôvodné autentické hodnoty a myslenie, osobitne literárnu tvorivosť, prispievať k suverenizácii vedomia slovenskej kultúrnej verejnosti, národa i celej spoločnosti, uplatňovať právo občana na objektívnu informovanosť. Som rád, že do tvorby LT sa zapojil i jeho zakladateľ Vincent Šabík, ako aj špičkoví redaktori Pavol Dinka, Vierka Švenková a Ján Tazberík a že časopis podporuje aj predseda SSS Miroslav Bielik či čestný predseda SSS Jaroslav Rezník. Aj keď nemáme vytvorené odborné-personálne zázemie pre stálu redakciu,

spomínaní ľudia sú zárukou naplnenia poslania LT.

• **Čo svoje chcete v časopise ponúknuť kultúrnej verejnosti v súvislosti s Rokom Ludovíta Štúra?**

Ludovít Štúr je jedinečná, dodnes nedostatočne docenená osobnosť, ktorá – v konfesionalnej zhode s bernolákovcami – dala slovenskému národu spisovný jazyk ako základ jeho budúcej zvrchovanosti a predurčila i jeho humanistické hodnotové smerovanie. Preto sa jeho odkazu venujeme a chceme pri jeho výročí venovať v každom vydaní periodika.

Zhovárať sa Roman KALISKÝ-HRONSKÝ, Foto: archív SNN

V SNN 16/2015
SI PREČITATE

- Storočnica vyražďovania Arménov v Turecku – pravda obeťou spojeneckej politiky
- Udalosti na východe Ukrajiny od korešpondenta verejnoprávnej televízie Rakúska
- Dokedy vydrží ilúzia bezplatného zdravotníctva – Žilinská nemocnica nie je jediný strašiak

Štvrtstoročnica Spoločnosti slovenskej inteligencie KORENE Na čele zápasov v službe národu a vlasti

Výbory Združení a Rada osobností • Bratislava 31. 3. 2015

Vyššie stotridsať osobností z celého Slovenska – členov Združení slovenskej inteligencie a čestných hostí – sa v pondelok 30. marca 2015 zúčastnilo na slávnostnej akadémii zorganizovanej ako „stretnutie tých, ktorí vytrvali, pracovali a nesklamali“, pri príležitosti dvadsiatich piatich rokov činnosti Spoločnosti slovenskej inteligencie KORENE.

Po prejave predsedu SSI KORENE Viliama Hornáčka, v ktorom pripomenul kľúčové celonárodné aktivity Spoločnosti a ozrejnil podstatu jej vzniku a činnosti a tiež mnohé, doteraz nezverejnené skutočnosti, boli zakladajúcim a zaslúžilým členom, ako aj čestným hosťom udelené počty Za zásluhy o slovenský národ a jeho štát.

■ VĎAKA OSOBNOSTIAM

Najskôr udelili počty in memoriam prof. Petrovi Danišovičovi a novinárovi Jergušovi Ferkovi, za ktorých ich prevzali najbližší príbuzní. Zoznam všetkých vyznamenaných pripájame ku komuniké. K najznámejším osobnostiam v ňom patria poslanci SNR Štefan Kvietik a Ivan Laluha, poslanci

Predseda SSI Korene V. Hornáček odovzdáva vyznamenanie R. Marsinovi.

bývalého Federálneho zhromaždenia Pavol Hrivík, Ján Smolec a Miroslav Michalec, sochár Alexander Ilečko, historik Richard Marsina, ekonóm Peter Stanek i predstavitelia slovenského exilu Jozef M. Rydlo a František Vnuk, za ktorého čestnú počtu prevzal profesor Milan S. Ďurica.

■ KLADNÉ HODNOTENIA

V príhovoroch ocenených osobností odznali mnohé kladné hodnotenia činnosti a významu SSI KORENE, ale i výzvy, aby sa aj v budúcnosti pokračovalo v iniciatívnej, aktivizačnej a organizačnej, ale tiež v kultúrno-osvetovej a verejno-politickej činnosti KORENOV. Na záver slávnostnej časti vystúpil predstaviteľ generácie pokračovateľov v činnosti SSI KORENE Roman Michelko s prejavom hodnotiacim činnosť tohto najväčšieho a najaktívnejšieho združenia národne uvedomelej slovenskej inteligencie, ktoré sa významnou mierou zaslúžilo o znovuzískanie slobody slovenského národa obnovením slovenskej štátnej samostatnosti a medzinárodnoprávnej suverenity.

Ako prvých čestnou počtú SSI Korene ocenili:

in memoriam Petra DANIŠOVIČA a JERGUŠA FERKA. Ďalšími ocenenými boli (v abecednom poradí) Peter BALŠAN, Anton BARCÍK, Vladimír BEZÁK, Peter BRŇÁK, Ján CUPER, Peter ČERVENANSKÝ, Štefan DLUGOLINSKÝ, František GUCKÝ, Rudolf HORŇÁK, Emília HRABOVCOVÁ, Pavol HRIVÍK, Eduard HURTA, Alexander ILEČKO, Miluláš KLIMČÁK, Matúš KUČERA, Štefan KVIETIK, Ivan LALUHA, Richard MARSINA, Miroslav MICHALEC, Vladimír MOHORITA, Alfonz MORAVČÍK, Drahomira PECHOČIAKOVÁ, Bohuslav PIATKO, Juraj RUSŇÁK, Ján SMOLEC, Peter STANEK, Vincent ŠABÍK, Alojz ŠÍRANEC, Milan VÁROŠ, František VNUK a Emil VONTORČÍK.

Zahranicie nás upozorňuje na klesajúcu úroveň ovládania materčiny Školstvo sa stále viac posúva na dno

Ivan BROŽÍK – Foto: archív

Najnovšia štatistická publikácia Eurostatu o tom, ako sa darí plniť ciele programu Európa 2020 v oblasti vzdelávania, by mala byť na Slovensku dôvodom na vážnu analýzu situácie. A nielen to. Slovenské školstvo potrebuje urgentne systémové zmeny. Nesmú to však byť len úradnícke rozhodnutia a nestačia už len zmeny nekonečných zmien, ako sa to deje už takmer štvrtstoročie.

Vyššie a súčasne efektívne investície do vzdelávania, najmä na zlepšenie jeho kvality na všetkých stupňoch, sú základom pre udržateľný rozvoj a ekonomickú stabilitu našej vlasti, zhodujú sa odborníci, a nielen u nás.

■ POKLES KVALITY

Najvýraznejší pokles kvality vzdelania sa zistil počas zisťovania úrovne vedomostí u žiakov do pätnástich rokov veku. Podľa Eurostatu je Slovensko medzi krajinami EÚ na samom chvoste rebríčky kvality vzdelávania pred takými „konkurentmi“, ako je Grécko, Cyprus, Bulharsko

a Rumunsko. Naši žiaci do pätnást rokov veku, ktorý zodpovedá ukončeniu základnej školskej dochádzky, majú najhoršie vedomosti v hlavných predmetoch. Ide o čítanie, matematiku a prírodné vedy. Aj keď Eurostat na druhej strane pomerne pozitívne hodnotí ochotu Slovákov učiť sa cudzie jazyky, pripomína, že kvalita vzdelania v predmete slovenský, teda materinský jazyk má klesajúcu tendenciu.

■ NERADOSTNÝ TREND

Podľa zistení Eurostatu sa vývoj dynamicky zhoršuje. Kým najnovšie informácie pochádzajú z údajov, ktoré sa zbierali v roku 2012, deväť

rokov predtým bol podiel žiakov so slabými výsledkami nižší až o sedem percentuálnych bodov. Mierne sa znížil aj počet najlepších žiakov. Argument, že podobné tendencie sa ukázali aj v niektorých severných štátoch, neobstoja, pretože u nás nerástol podiel žiakov pochádzajúcich z prisťahovaleckých rodín ako na severe Európy. Ako dobrý príklad možno uviesť susedné Poľsko, v ktorom sa v uplynulých rokoch darilo úspešne znížiť podiel žiakov so zlými učebnými výsledkami.

V Európe patríme medzi krajiny s najvyšším podielom vysokoškôľakov, ktorí za štúdiom na dobrej škole

odchádzajú do zahraničia. Dokonca ich podiel sa pri porovnaní s uplynulými rokmi rapídne zvýšil. Až štrnásť percent našich vysokoškôľakov je v súčasnosti na štúdiu v zahraničí, a to je tretí najvyšší podiel v rámci krajín EÚ. Pred nami sú už len také „miništáty“ ako Luxembursko a Cyprus. Najviac našich študentov smeruje do susednej Českej republiky.

■ EKONOMICKÉ RIZIKO

Veľkým problémom a zároveň otáznikom do budúcnosti je skutočnosť, že iba malá časť tých, čo odišli študovať do zahraničia, sa po ukončení vysokej školy vráti späť na Slovensko. Napokon, ani nemá prečo, pretože v počte nezamestnaných vysokoškôľakov sme tiež na jednom z popredných miest v Európe. Mnohí absolventi vysokých škôl sa u nás doma živia prácou, na ktorú vôbec nepotrebnú svoju odbornú vysokú kvalifikáciu. Vo vekovej kategórii nad tridsať rokov máme na Slovensku prvého vysokoškolsky vzdelaných ľudí, ktorí svoju kvalifikáciu nemajú kde a ako uplatniť. Aj keď Eurostat zároveň konštatuje, že tu sa trend mierne

v posledných rokoch zlepšuje. V každom prípade je teda naozaj najvyšší čas, aby sa rezort školstva prestal brať ako politické vlastníctvo, ale začal byť naozaj hnacou silou vzdelanosti na Slovensku. Takej vzdelanosti, ktorá si nájde aj plnohodnotné uplatnenie i v našej vlasti.

Nie vždy je dôvod na úsmev...

VŠIMLI SME SI

Ako národ máme tri najväčšie bohatstvá: krajinu, lesy a vodu. Azda najviac z nich si strážime lesy, či sú súčasťou národných parkov, chránených území, v správe štátnych lesov, miest, urbárov alebo súkromníkov – každý má pravidlá hry a musí ich dodržiavať.

Súkromné ložiská nerastov?

K pravidlám patrí povolená ťažba, povinná výsadba, ochrana lesa a života v ňom, aj zastavenie výrubu, ak bola v okolí kalamita a najprv sa musí spracovať pováňané drevo. Narábanie s vodou už nestanovujú len zákony, chránená je aj ústavou. Napriek tomu sa mi nevidí sprivatizovanie liečebných kúpeľov aj so zriedkami, výstavba súkromných akvaparkov pri zdrojoch termálnej vody – lebo v jednom i druhom prípade súkromník neobchoduje len s poskytovanými službami, ale aj na báze prírodného bohatstva Slovenska – to bola nakoniec aj motivácia jeho podnikateľskej aktivity.

Možno ešte otrasnejší je fakt, ktorý nedávno vyšiel na povrch. V rozhovore pre Tlačovú agentúru SR geológ Milan Tréger obnažil málo známu skutočnosť: v roku 1991 sa novelizoval bankový zákon tak, že zrovnoprávnil štát so súkromnými ťažiarimi – a tí dnes využívajú bohaté ložiská surovín, do ktorých štát investoval milióny eur na prieskum, za symbolické poplatky. Bankový zákon neobsahuje ani povinnosť verejného obstarávania, ložiská sa teda pridávajú bez súťaže a prakticky zadarmo, ak pozabudneme na možné úplatky. M. Tréger zdôraznil: „Štát nedostal za žiadne z ložísk, ktoré dal súkromníkom, nijaké peniaze. Je síce vlastníkom nerastného bohatstva, no zákon nežiada, aby ocenil svoje ložiská... Dodnes nie sme schopní zmeniť tieto paragrafy a začať oceňovať svoje nerastné bohatstvo.“

Asi najcennejšie neťažené ložisko – zásoby mastenca v Gemerskej Polome – má tiež už v rukách súkromník. Podľa odborného prieskumu je tam osemdesiatpäť miliónov ton mastenca. Pri jeho aktuálnej cene len na tomto kúsku Slovenska tak leží šesťdesiatpäť miliárd eur! Nechýba zisk z nich štátnej kase?

(jč)

Mamutí investičný zámer z Ruska a zlé správy pre Slovensko Diaľnica, ktorá nás nielen obíde

Nekonečný príbeh dostavby severného ťahu diaľnice medzi Žilinou a Košicami zrejme dostane smutný epilóg. Mala by nim byť mamutia konkurencia, ležiaca len o doslova „pár“ kilometrov severnejšie – na území Poľska. Zo západu na východ Slovenska sa tak okrem územia Maďarska zrejme raz dostaneme aj cez Poľsko.

Zámer vybudovať najdlhšiu diaľnicu na svete neoznámil nikto menej autoritatívny v oblasti ruských dopravných investícií v zahraničí ako najvyšší predstaviteľ Ruských štátnych železníc Vladimir Jakunin. V jeho plánoch je napojenie trasy na existujúcu sieť európskych diaľnic (s výnimkou Slovenska), premostenie úžiny medzi Aljaškou a Čukotkou a ešte čosi. Diaľnica by mala takmer kopírovať trasu Transsibírskej železničnej magistrály a jej pripravovaného predĺženia v Európe. A to je tá druhá správa, tiež zlá, pre Slovensko. Na nateraz len plánovaných trasách ani diaľnica, ani železnica nevedie územím Slovenska.

Najmenej uveriteľným sa zdá byť práve prepojenie najzápadnejšieho cípu severnej Ameriky s najvýchodnejšou časťou Ruska. Ale aj keby tam hneď nevybudovali mostné či podmorské cestné prepojenie, ešte stále existuje možnosť akéhosi trajektového spojenia oboch častí kontinentálnej diaľnice.

Za týmto zámerom však vôbec netreba vidieť fiktívnu prioritu Ruska napojiť sa na Európu. Veď už len odbočka z Moskvy po Londýn tvorí iba zlomok z takmer dvadsiatisíc kilometrov dlhej cestnej

magistrály. Jej ekonomické prednosti sú v tom, že pretína stredoázijské republiky, s ktorými Moskva už dlhodobo ekonomicky spolupracuje, takmer sa dotýka čínskej hranice, kam zas v najbližších rokoch bude mieriť podstatná časť exportu z Ruska.

ČO INÍ NEPIŠU

Diaľnica podľa predstáv Vladimíra Jakunina bude dlhá takmer dvadsiatisíc kilometrov. Investície do jej výstavby si vyžadujú miliardy eur. Tento zámer je však zrejme aj vážnym vnútroštátnym

politickým signálom, má totiž prijsť tisíce nových pracovných miest najmä v Rusku. Existujú však najmä diplomatické prekážky – ťažko možno predpokladať, že v súčasných napätých vzťahoch medzi Ruskom, USA a EÚ by prišiel jednoznačný súhlas s výstavbou takejto diaľnice zo strany všetkých zúčastnených. V každom prípade by stratégovia slovenskej ekonomiky mali vedieť čítať aj takéto zábery. Už teraz sa totiž v ich svetle javí projekt predĺženia širokorozchodnej trate ako investícia pre Slovensko zarúbaná.

(ib)

Trasa nového mamutieho autostrádneho prepojenia.

Byť prezidentom nie je hračka

Eva ZELENAYOVÁ

V slovníku komentátorov slovenskej politickej scény sa dosiaľ vyskytovali termíny politik a štátnik, aj keď pojem štátnik nebolo veľmi na koho použiť. Ba čoraz viac sa z domácej politiky vytrácali aj politici a nahrádzali ich politikári. Ibaže to, čo v úrade prezidenta republiky predvádza Andrej Kiska, sa nedá nazvať už ani politikárčením. A kto vie, či navzdory exkluzívnym poradcom alebo práve preto.

Kiska pripomína nevychovaného chlapca, ktorý si myslí, že všetko môže. Koľko škodoradosti prejavovali neprajníci bývalého prezidenta Ivana Gašparoviča pri jeho neškodných prerieknutiach! A odrazu im neprekáža prezident, ktorému chýba kurz slušného správania sa. No boli by sme nespravodliví, keby sme všetku vinu za

prezidentove prešľapy voči protokolu pripísali len jemu. Po pietnej spomienke na bratislavskom Slavíne by si mal popol na hlavu sypať najmä rezort diplomacie. Ten je totiž zodpovedný za jednotný štátny protokol, ktorý je nevyhnutne dodržiavať pri podujatiach celoštátneho charakteru.

Vlani sme si pripomenuli sedemdesiate výročie SNP. Na oslavy do Banskej Bystrice pozval vtedajší prezident Gašparovič prezidenta Ruskej federácie Vladimíra Putina. Prišiel jeho najbližší spolupracovník, minister obrany Sergej Kužugetovič Šojgu. A aj keď išlo o armádneho generála uznávaného Západom, pre poľského a slovenského prezidenta sa stal nevítaným hosťom a dali mu to jasne najavo. Počas oficiálnej časti osláv mu

spoločnosť robil len jeho rezortný kolega, minister obrany Martin Giváč.

Situácia v Ukrajine poznamenala aj oslavy sedemdesiateho výročia najväčšej horskej bitky druhej svetovej vojny na Dukle. Prezident Kiska demonštratívne odišiel z kladení vencov pri hrobách

KOMENTÁR

padlých vojakov hneď po tom, ako moderátor uviedol ďalšieho rečníka – ruského chargé d'affaires Andreja Šabanova. To už nevládu prejavili niektorí účastníci pietnej spomienky piskotom a nadávkami. Prezident nielenže zneuctil pamiatku padlých, ale aj živých veteránov vojny.

Čoskoro po novembrových udalostiach v roku 1989 sa 17. novem-

ber stal Dňom boja za slobodu a demokraciu. Ústredný pamätník obetiam komunizmu vznikol na bratislavskom cintoríne Ružinov, ktorý v súčasnosti nesie názov Cintorín Vrakúňa. Základom tohto pamätníka je kríž postavený v Bratislave-Vajnoroch ako súčasť oltára, pri ktorom slúžil svätú omšu pápež sv. Ján Pavol II. počas návštevy Slovenska. Od roku 1992, keď bol odovzdaný verejnosti, sa každoročne pri ňom koná pietna spomienka za účasti najvyšších predstaviteľov štátu, vrátane prezidenta republiky. Iba prezident Kiska porušil tradíciu a na pietnom akte sa nezúčastnil. Zvolil alternatívne riešenie a položil veniec k pamätníku obetiam, ktoré boli zastrelené na úteku pod hradom Devín. Ktovie, prečo sa rozhodol uctiť si pamiatku iba tých obetí režimu, ktoré chceli ujsť z republiky, a ostatní, ktorí zomierali na popravných alebo v gulagoch, mu boli ukradení. Napokon na Cintoríne Vrakúňa sú vyryté aj mená obetí invázie vojsk Varšavskej zmluvy do Česko-Slovenska v roku 1968.

Rovnako demonštratívne sa prejavil aj na oslavách oslobode-

nia Bratislavy pri pamätníku na Slavíne. Odmietol položiť veniec padlým vojakom Červenej armády spolu s oficiálnou delegáciou, v ktorej bol šéf ruskej diplomacie Sergej Lavrov. Prišiel samostatne, položil veniec a odišiel. To opäť vyvolalo búrku odporu medzi prítomnými a hlava štátu sa prostredníctvom svojho hovoru vyhovorila ako malé dieťa: nedostal som pozvánku. Samozrejme, že Úrad vlády to dementoval. Napokon Kiskova rusofóbia je známa. Dlhodobu odmietať účasť v Moskve na oslavách skončenia druhej svetovej vojny.

Ibaže hlava štátu by sa mala riadiť celoštátnym protokolom, za ktorý nesie zodpovednosť rezort diplomacie. Mal by mu to pripomenúť a dbať na to, aby sa pri celoštátnych podujatiach aj dodržiaval. Lebo v súčasnosti prezident republiky nesymbolizuje ani politiku, ani štátnika a ani politikára. Azda iba nejaké rozmazané decko, ktoré si nevie poradiť s novou hračkou – prezidentskou funkciou. A to zahanbuje nielen jeho, ale celý štát.

A. Kiska u pápeža Františka

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

V sobotu 4. apríla sa prezident SR pri pamätníku na Slavíne dočkal vypískania časťou verejnosti, ktorá sa zúčastnila na oslavách sedemdesiateho výročia oslobodenia Bratislavy. Piskot bol reakciou, ktorá na pietne miesto nepatrí. Prezidentovi však aj taká neslušnosť naznačila, že nie všetci občania súhlasia s jeho rozhodnutím necestovať na oslavy víťazstva do Moskvy.

Andrej Kiska je v úrade desať mesiacov a krátko po Veľkej noci vycestoval na prvú oficiálnu návštevu do Vatikánu na stretnutie s pápežom Františkom. Na vzácnu návštevu však v stredu 8. 4. cestoval bez manželky Marty, ktorá prekvapujúco nevyužila príležitosť stretnúť sa so Svätým Otcem. Prítomnosť pani Kiskovej takmer pred rokom v Poprade

na prvom svätom prijímaní svojej dcéry naznačila, že prvá dáma je veriaca. Preto je zvláštne, že nevyužila možnosť stretnúť sa s pápežom, čo je pre veriacich veľmi významná udalosť v živote, ktorú nezažije každý...

POZNÁMKA

Podľa protokolistky Márie Holbovej pani Martina Kisková nie je povinná ísť s prezidentom k pápežovi, ale jej prítomnosť by pomohla. „Diplomacii veľmi pomáha, keď šarmantná, vzdelaná prvá dáma sprevádza a oživuje dialógy. Navodzuje príjemnejšiu atmosféru. Škoda, že naša prvá dáma aspoň na takéto návštevy nechodí,“ povedala protokolistka.

Vo štvrtok 9. apríla sa prezi-

dent stretol s pápežom, o čom vzápätí poslal správu pre verejnosť: „Dnes som sa stretol s pápežom Františkom. Pozdravil som Svätého Otca nielen od všetkých veriacich, ale i od všetkých obyvateľov Slovenska. Vyslovil som naše obrovské želanie, aby navštívil našu krajinu. Poďakoval sa a pozdravil všetkých ľudí na Slovensku. Vedel som, že prídem za človekom, ktorý ma bude počúvať, bude ku mne otvorený, bude mi možno chcieť poradiť a vyjadriť svoj názor. Presne taký bol. Mali sme hlboký rozhovor, plný emócií.“

Diskutovali sme o úlohe Cirkvi ako inštitúcie, ktorá by mala prinášať do spoločnosti tie základné hodnoty – odpúšťanie, lásku, slušnosť, porozumenie. To je úloha, ktorú on potvrdzuje a považuje za dôležitú v dnešnom, nie

jednoduchom svete. Hovorili sme aj o otvorenosti Cirkvi, o tom, že musí byť prístupná všetkým ľuďom. Spomenuli sme v rozhovore napríklad krsty detí slobodných mamičiek alebo sväté prijímanie ľudí, ktorí sú rozvedení. Pápež František zdôrazňoval to, čo často hovorí – že si Cirkev musí nájsť cestu ku každému človeku.

Hovorili sme o viere. Pri mojej osobnej skúsenosti z Dobrého anjela som sa stretol s rodičmi, ktorým zomreli malé deti, a pochopil som, aká je viera dôležitá. Lebo v živote sa stanú veci, keď sa nemáme o čo oprieť, a človek, ktorý nemá vieru, stráca oporu, ktorú potrebuje. Dlho sme diskutovali o arcibiskupovi Bezákovi, aj o tom, čo nás na Slovensku trápi. Potvrdili sa moje očakávania, s ktorými som k pápežovi Františkovi išiel. Je to človek, na ktorého môžeme byť hrdí, a mali by sme mu želať veľa sily a zdravia v snahe o lepší svet.“

Nuž, ak prezident najprv pozdraví pápeža v mene všetkých Slovákov a potom otvorí háklivú otázku arcibiskupa Bezáka, je to v mene všetkých slovenských veriacich? Možno nám odpovie sám pápež...

SPOZA OPONY

Vo svete je všetko v pohybe, ba v chaose. Udalosti v zahraničí sa preplietajú s domácou politikou a s verejnou mienkou ako málokedy od pádu Radičovej vlády. Vtedy to bolo pre neschopnosť vlády prispieť na záchranu eura. To otriaslo aj verejnou mienkou.

Téma nás neopúšťa dodnes. Nedávno verejnoprávny rozhlas lamentoval nad Srbskom, či sa nestane trójskym koňom ruských záujmov v únii. Teraz, keď grécky predseda vlády bol v Moskve, obavy o gréckom trójskom koňovi hlásajú dvojriadkové titulky novín na prvej strane. Lenže nie grécka mytológia formuje aj náš každodenný názor. Vypukla, dá sa povedať, vojna, ktorá neobchádza ani matičnú verejnosť. Je to mediálna vojna. Autor každodenných komentárov denníka Pravda sa dal počuť, že podporovatelia putinovskej politiky v Ukrajine a na Kryme sa o. i. grupujú na Slovensku najmä

z radov rôznych nacionalistov, šovinistov, rasistov a iných z tohto spektra. A v podobnom duchu sa v inom komentári pustil do zatuchnutej Matice.

Prečo a pred kým mám vlastne strach

Dušan D. KERNÝ

Teraz sa na Slovensku nezačali hľadať iba trójske kone, ale aj tí, čo na nich rajtujú. Prišlo na to, že politika Kremľa sa zakladá na úsilí rozbiť jednotu štátov Európskej únie, vnieť chaos do verejnosti, do verejnej mienky. Preto sa vytvárajú rôzne alternatívne médiá, aby pod rôznym kepienkou šíрили proruské názory. Alternatívne médiá sa vraj v štátoch Únie vyrojili, aby vnášali do verejnej mienky, do jej formovania čo najviac proruských argumentov. Čím viac bude názoro-

vého chaosu, tým to bude väčší úspech kremelskej politiky. Istá česká poslankyňa hovorí, že takých šíriteľov názorov sú len v Česku zrejme tisíce. Ale tých,

ktorí sú za proruské názory platení, treba posudzovať podľa miery vlastizrady. Slovensko sa vedno s Maďarskom a Českom či Gréckom zaraďuje medzi práve tie infikované prostredia, ktoré treba skúmať pre možné prenikanie ruských názorov pri formovaní verejnej mienky.

Už pred rokmi ma známi z Maďarska a Nemecka upozorňovali na tendenčnosť Slovenských národných novín. Hlas z Budapešti ma neprekvapil, tam sa vždy a za každého režimu sledovalo, čo sa

deje na Slovensku. Ale prehľad Nemca, ktorý sa zaoberal burzou a ekonomikou, o tom, čo je a čo nie je v SNN, ma naozaj prekvapil. Potom som sa už

nečudoval, keď dodnes pôsobiaci výskumný inštitút urobil aj osobitný výskum, ako euroatlantický či neeuroatlantický, ba dokonca protiatlantický sa píše v SNN. Samozrejme aj s ukázkami textov a s menami autorov. Teda samozrejme bol to zoznam. Výskumy sú náročné po všetkých stránkach, aj po finančnej. Matica na taký výskum nemá. Nebral som to na ľahkú váhu. Onen inštitút je raz v polohe tieňovej vlády, potom zasa je v reálnych vládných a štátnych štruktúrach. Takže

raz formuje politiku ako tieňová vláda, inokedy ako súčasť reálnej vlády.

Treba však povedať, že slovenská zahraničná a úniová i aliančná politika a jej základy sú jasne a neotrasiteľne nemenne sformované. Čo sa však mení, je verejná mienka. Pokiaľ ide o verejnú mienku, pre skutočných novinárov tu ide o profesionálnu kvalitu informácií zo zahraničia, a nielen o prirodzenú, ale aj ústavou zaručenú slobodu prejavu. Nie je to tak, ako sa dnes tvrdí, že práve tento priestor slobody výhradne využíva a zneužíva proruská propaganda.

Možno si niekto povie, že som sraľo, keď sa bojím, ale to nie je zo zbabelosti. Toho, čoho sa v skutočnosti bojím, je návrat časov jediného správneho názoru. Teda obnovenie totality nad časťou zahraničnopolitickej žurnalistiky. To tu totiž už raz bolo v čase bombardovania Juhoslávie a Belehradu pred dvomi desaťročiami, ako aj invázie do Iraku pred desaťročím...

SEBAOBRAŇA

Viete si predstaviť slovenské maštale bez dojníc a obchody bez slovenského mlieka? Naši chovatelia a výrobcovia mlieka varujú, že súčasné ceny mlieka sú pre nich likvidačné. Ohrozuje ich nadprodukcia a dotácie veľkých výrobcov v EÚ, ale aj obchodná stratégia veľkých reťazcov. Mliekari pred týždňom demonštrovali za viac slovenského mlieka v obchodoch. Podstata je v tom, že veľké reťazce nadobudli na slovenskom trhu dominantné postavenie, ktoré im umožňuje diktovať ceny. Slovenskí prvovýrobcovia a spracovatelia mlieka sú tak nútení predávať svoje výrobky za ceny, ktoré nepokrývajú ich výrobné náklady, upozornili predstavitelia Mliečného fondu pri demonstrácii.

Mliekari v ohrození

Poslednou kvapkou bolo zrušenie mliečnych kvót EÚ, ktoré doteraz určovali, koľko mlieka môžu jednotlivé štáty vyrobiť. Mliečne veľmoci ako Nemecko, Holandsko a Belgicko sa na zrušenie kvót dobre pripravili a sú schopné vyprodukovať lacné mlieko vo veľkom množstve. Pomáhajú im v tom najmä dotácie. „Slovenskí výrobcovia nemajú také možnosti dotácií ako zahraniční výrobcovia. Navyše, výkupná cena mlieka je u nás pod úrovňou priemeru EÚ,“ upozornil Stanislav Voskár, prezident Slovenského mliekarského zväzu.

Schopnosť zahraničných výrobcov produkovať lacné mlieko ešte viac zatlačí na spotrebiteľské ceny. Hrozí, že lacnejšie zahraničné mlieko a výrobky z neho zaplavia slovenský trh a domáce výroby nebudú mať šancu. Mliekari sa preto rozhodli zorganizovať petíciu, ktorá požaduje vyšší podiel slovenských výrobcov v obchodných reťazcoch a tiež férové výkupné ceny. Problém je aj v tom, že spracovatelia mlieka vykupujú surovinu od prvovýrobcov za likvidačnú cenu. Tá už klesla pod hranicu tridsať centov za kilogram. Naši farmári hospodária so stratou. Nákupné ceny nepokrývajú náklady, aj keď šetriť, ako sa dá. Súčasný stav sa vraj dá udržať maximálne rok, potom hrozí mnohým farmám zánik.

Od roku 2009 skončilo s výrobou mlieka na Slovensku viac ako dvesto producentov, v súčasnosti tu nie je ani šesťsto poľnohospodárskych podnikov, ktoré sa zaoberajú výrobou mlieka. „Slovenský farmársky sektor, ktorý produkuje mlieko, vygeneroval za dané obdobie stratu vyše tristo miliónov eur,“ uviedol predseda Slovenského zväzu prvovýrobcov mlieka (SZPM) Alexander Pastorek spolu s prezidentom Slovenského mliekarského zväzu (SMZ) Stanislavom Voskárom v rámci spustenia kampane na záchranu a podporu slovenského mlieka. Tá sa začala petíciami vo všetkých krajských mestách Slovenska.

Kampaň má podľa S. Voskára snahu obrátiť sa na všetkých, či sú to spotrebiteľia, ktorí sami rozhodujú o tom, čo si vkladajú do košíkov, alebo sú to obchodné reťazce. Tie majú totiž veľký význam v tom, komu dajú pri predaji mlieka väčší priestor. Pre budúcnosť je podľa neho dôležité, aby sa slovenský mliečny sektor zachoval aspoň v podobe, v akej je dnes. „Vzťahy v potravinovom výrobnom reťazci by mali byť vyvážené, aby sa každý od výrobcu cez spracovateľa až po obchod rovnomerne podieľal na rozdelení marže. Je ťažké súťažiť na jednotnom európskom trhu, keď nie sú jednotné pravidlá pre všetkých účastníkov,“ poznamenal A. Pastorek.

Robert LANDIS

Veľa aktuálnych tém na poradu Domov Matice slovenskej v Martine Vrátiť do Matice pravú tvorivú pokoru!

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: archív SNN

Blíži sa termín, keď sa v Martine stretnú riaditelia Domov Matice slovenskej s jej vedením. Tentoraz však už naozaj nepôjde iba o zdvorilostnú udalosť. Naznačuje to aj prvý podpredseda MS Jozef ŠIMONOVÍČ v rozhovore, ktorý poskytol nášmu týždenníku.

• Domy Matice slovenskej – naozaj veľmi zjednodušené – fungujú ako metodické centrá pre nižšie matičné štruktúry v regióne. Ich predstavitelia sa však už čoskoro stretnú na porade v Martine. Aké výstupy by toto pracovné stretnutie malo priniesť?

Ak by D MS mali pracovať iba ako metodické centrá pre nižšie matičné štruktúry v regióne, bol by to pre Maticu slovenskú veľký luxus najmä teraz v období ekonomických problémov, zapríčinených výpadkom dividend z Neografie. D MS musia svoju činnosť zamerať najmä na ponúknutie takých aktivít, ktoré zvýšia členskú základňu predovšetkým z mladej generácie. Či už sa na to využije zameranie sa na kultúru, šport alebo iné aktivity. Treba zmeniť stratégiu práce s miestnymi odbormi (MO). Prestať sa stavať do pozície nadriadeného útvaru alebo ako ste poznamenali v otázke zamerať sa na metodickú činnosť, ale začať pracovať a pôsobiť ako servis pre potreby MO. Je bezpodmienečne potrebné uviesť si, a to na všetkých stupňoch riadenia MS, že prvoradým a jediným pilierom MS je členská základňa. Bez nej nebude ani veda, ani literárny ústav, ani ostatné záujmové odbory, ani vedenie MS.

• Od Matice sa už niekoľko rokov žiada, aby spoločnosti prinášala vízie rozvoja. To sa v poslednom čase čiastočne darí. V čom však podľa vedenia Matice treba ešte „pridať“?

Pred niekoľkými dňami sme usporiadali v Bratislave matičné stretnutie alebo okružný stôl na tému Vízia MS do tretieho tisícročia. Prišlo viacero písomných podaní, pár desiatok priamych účastníkov. A ja sa pýtam, kde boli riaditelia (podľa mňa by sa

Podpredseda Matice slovenskej Jozef ŠIMONOVÍČ.

mali premenovať na vedúcich) D MS? Ich, ako stredný riadiaci medzičlánok, vízia rozvoja MS nezaujímajú? Istotne táto moja výčitka zaznie aj na porade s predstaviteľmi D MS. A kde boli aj členovia Výboru Matice, ale aj dobrovoľníci z miestnych a záujmových odborov aspoň z okolia Bratislavy? Výsledok tohto stretnutia bude po preštudovaní daných materiálov zverejnený v SNN a na webových stránkach MS.

• Akákoľvek činnosť je viazaná aj na finančné podmienky. MS prechádza krízovým obdobím, v ktorom dokonca aj bola ekonomicky paralyzovaná. Ako možno prostredníctvom D MS aktivizovať MO, ak tie sú tiež vo finančnej podvýžive, aj keď

neraz výsledky práce niektorých z nich až prekvapujú?

Nemôžem súhlasiť s konštatovaním, že akákoľvek činnosť je viazaná na finančné prostriedky. Stačí si zmapovať činnosť mnohých MO, ktoré nenapriahajú ruku – daj, a ich výsledky práce sú obdivuhodné. Na tomto mieste musím položiť aj ďalší rukoľapný dôkaz, že nie za všetkým sú peniaze. Množstvo umeleckých vystúpení alebo vstupov do programov MO robí pani Eva Kristinová alebo pani Ida Rapaičová ZADARMO. Mnohé MO si zháňajú, ak je to nutné, finančné prostriedky zo svojich zdrojov vo svojom regióne. A svoj priamy vklad do činnosti MO dávajú tiež bezodplatne. Pre D MS treba vydať nové štatúty, právne rele-

O ČOM JE REČ

Marec – poberaj sa starec! S prichádzajúcou jarou akoby sa rok čo rok naplňalo toto smutné porekadlo. Zomrel Kornel Földvári, spisovateľ, prekladateľ, novinár, svet sa dobrovoľne rozhodol opustiť prozaik Peter Pišťanek, zomrel aj dramaturg a režisér Martin Porubjak.

Sluby treba splniť ešte za života

Peter ŠTRELINGER

A v Česku sa nedávno rozlúčili so svetoznáмым kameramanom Miroslavom Ondříčkom. Bol to filmár par excellence, nakrútil mnohé z Formanových slávnych filmov. Spomínam si, ako sme za Mirkom Ondříčkom cestovali niekedy začiatkom roku 1985 spolu s Jozefom Adamovičom do Prahy, aby sme mu ukázali televízny film Ilda, nakrútený na námietku poviedky Jiřího Woltra. Bol to Adamovičov režisérsky debut, na ktorý som napísal scenár. Vypočuli sme si Ondříčkovu chválu, potom nám Mirek premiérotol Amadea, ktorý sa vtedy ešte neprezentoval v česko-slovenských kinách. Večer sme sedeli s Ondříčkom v jeho nádhernej vile

na Barandove a popíjali moselské víno. Mirek sa pochválil, že Amadeus je nominovaný na Oskara v trinástich kategóriách. A tak sme pripíjali Mirkovi vopred na slávnú sošku, ktorú za svoj kameramanský výkon určite ziska. Ale on sa stavil, že tú Cenu akadémie opäť nedostane, aj v roku 1981 vyšiel naprázdno za Formanov Ragtime... A pri tom popíjaní

ského vína sme ponúkli do tej stávky. Amadeus získal napokon osem Oskarov, ocenili ho ako najlepší film, najlepšiu réžiu, herecký výkon, kostýmy, scenár, ale kamera Mirka Ondříčka – napokon vyšla naprázdno! A aj červená hviezda prestala žiarieť naozaj nad celou Európou, rozpadol sa Sovietsky zväz. A rozdelilo sa aj Česko a Slovensko.

Medzitým zomrel Jozef Adamovič... A teraz ho, žiaľ, nasledoval aj slávny kameraman! Už sa teda nestretne v trojici, aby sme zaplatili prehratú stávku.

Človek by však mal splniť svoje predsavzatia ešte za života. V Čadci v rámci literárneho festivalu Jašíkove Kysuce na sklonku roku 1988 nakrúcala televízia program, venovaný slovenskej literatúre. Vrcholom večera malo byť vystúpenie národného umelca Vladimíra Mináča a Ladislava Balleka, ktorý za svoje slávne romány z juhu získal najvyššie literárne ocenenia. Ibaže čo čert nechcel, Mináč s Ballekom cestovali na Kysuce vedno jedným autom a po ceste

vantné, podľa ktorých by sa riadili pri svojej podnikateľskej aktivite, ktorá by mohla zabezpečiť ďalšie neštátne finančné zdroje.

• Či už v Matici (v minulosti), alebo v mnohých iných celoštátnych organizáciách sa zaužívalo, že vedenie je odtrhnuté od členskej základne, že len čiastočne má vôbec prehľad o tom, ako sa „tam dolu“ pracuje a žije. Ako vy charakterizujete – modernou rečou – vzťahy a pôsobenie „vrcholového manažmentu Matice“ na členov, základňu, kde vidíte priestor na zmysluplné a tvorivé prepojenie sa?

Je pravda, že sa donedávna zanedbávala, povedal by som, „pracovná“ komunikácia s MO. Uskutočňovala sa „reprezentatívna“ komunikácia. V poslednom období viacerí členovia vedenia navštevujeme MO, kde prerokujeme problémy, ťažkosti, ale i radosti MO, a usilujeme sa im pomôcť nájsť východiská. Zmysel našej práce vidím v úzkej, ale ozaj úzkej súčinnosti a otvorenej komunikácii MO a vedenia MS.

• Čo je – ak tak môžeme povedať – ambíciou (možno aj osobnou) vedenia Matice, aby to výraznejšie poznamenalo obdobie po porade v Martine?

Ak sa pýtate na moje osobné ambície vo vedení MS, musím povedať, že je toho veľa, čo by som chcel zmeniť, aby MS znova mala meno v spoločnosti, a nielen matičnej, ako za čias J. C. Hronského. Mojm osobným programom je – očistiť MS od obvinení, že ukradla Národný poklad, pripraviť návrh na zmenu stanov, zjednodušiť riadenie MS, omiladiť členskú základňu, urobiť výberové konania na posty pracovníkov MS. Výsledky doterajších výberových konaní nás presvedčujú, že to je správna cesta. Je to veľa? Alebo málo? A ešte mám jeden cieľ, alebo skôr pranie. Aby konečne v MS prestali boje a hádky, aby ten, kto pochybil, uznal svoju vinu, aby sa vrátila zdravá pokora, aby sa nemrhal čas na zbytočné dišputy, ale aby všetka činnosť všetkých matičiarov smerovala k jedinému cieľu – k hrdošti, že sme SLOVÁCI.

Zahraniční filmáři priblížili našu vlasť objavnou televíznou optikou

Krásy Slovenska v európskych televíziách

Dušan D. KERNÝ – Foto: Štefan KAČENA

Slovensko je jedna z najkrajších krajín strednej Európy. Slovenská príroda prekvapuje množstvom pôvodne zachovaných a chránených území. To je iba jeden z komentárov nového filmu o Slovensku, ktorý v najsledovanejších časoch nedávno vysiela televízia ARTE, spoločný nemecko-francúzsky televízny kanál. Ide o jednu z najprestížnejších európskych televízií.

Tvorcovia filmu, na ktorom sa podieľala aj RTVS a ktorého dlhšia verzia sa má dostať i na slovenské obrazovky, dali dovedna pre nás nové poňatie zobrazenia prírody, hôr, vzácných rastlín, chránených území, vtákov, zvierat, tokov. Pomohla, a to výrazne, aj spolupráca s našimi národnými parkami a chránenými územiami. Tvorcom filmu to umožnilo predstaviť Slovensko tak, ako ho návštevníci a turisti nielen poznajú, ale aj ako ho chcú ochrániť. Film, na ktorom sa podieľala bavorska televízia BR, WDR (West Deutsche Rundfunk), jedna z najvacsich európskych televízií, a špecializovaný Nautilus film, je výnimočný, tohto druhu nielen ojedinelý, ale aj na dlhé obdobie zrejme neprekonateľný.

Komentár k snímke pripomína hlavné dátumy slovenských dejín počnúc 11. storočím. Podčiarkuje, že v roku 1993 Slovenská republika získala nezávislosť a od roku 2004 je členským štátom Európskej únie. Zdôrazňuje, že štyridsať percent územia Slovenska tvoria lesy, v čom je na treťom mieste v Európe. Iba Švédsko a Rakúsko v lesnom bohatstve predstihujú Slovensko. Z celkovej plochy 49 000 štvorcových kilometrov má Slovensko dvadsaťtri percent územia v chránených územiach, má deväť národných parkov a z nich je šesť zaradených do ochrany Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO.

LETECKÁ RAPSÓDIA

Tvorcovia filmu nás previedli nielen Vysokými Tatrami, ale od sútoku Moravy a Dunaja, obrazmi Devínskej kobyly až po chránené karpatské lesy Polonín zo

Netradičná panoráma nášho hlavného mesta z paluby lietadla.

slovenskej strany pri poľsko-ukrajinských hraniciach. Práca Štefana Úrla a Stanislava Guzaka, autorov leteckých záberov, prispela k celkovému vyzneniu rapsodického sprievodcu po Slovensku cez jeho zachovalú a nedotknutú prírodu. Urobili to príťažlivo nielen pre zahraničného, ale aj pre slovenského diváka. Mnohé veci nevidel ani slovenský divák doteraz v takých súvislostiach, v takom podaní a v takej spolupráci medzinárodnej skupiny kameramanov. Tak Ministerstvo životného prostredia SR, ako aj jednotlivé národné parky a chránené územia na Slovensku získali pôsobivý dokument.

Predveľkonočné a veľkonočné obdobie využili aj iné európske televízne stanice na prezentáciu filmov o prírodných krásach Slovenska

a o pamiatkach na Slovensku. Televízia 3SAT, spoločná stanica zložená z programov nemeckých, rakúskych a švajčiarskych verejnoprávných televízií, odvysielala „v závese“ za TV ARTE dokumentárne filmy Spiš – klenotnica pamiatok a film Bratislava a okolie.

KLENOTNICA SPIŠ

Obe polhodinovy pútavo vyrozprávali príbehy o dejinách a súčasnosti Slovenska. Znovu pripomeňme použitie techniky. Tá umožnila nielen originálne zábery dominanty Spiša – Spišského hradu, ale aj v roku 1950 objavených a potom roky reštaurovaných fresiek na stene kostola v Žehre. Dnes je to pamiatka na zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO.

Použitie zdvihákov kamier umožnilo divákovi pozrieť sa na fresku biblického výjavu Stromu života z takých uhlov, tak zblízka a v takých detailoch, aké pri návšteve samotnej Žehry nemôže mať. Samozrejme film je urobený tak, aby nenahradzoval cestu do Žehry, ale aby zasadil význam tohto miesta do celkového obrazu Spiša, jeho dejín a jeho kultúry. Teda tak, aby vyvolal záujem spoznať túto časť Slovenska na vlastné oči. Pozoruhodnosťou filmu bolo dôrazné používanie slovenských názvov. Aj keď, samozrejme, názov regiónu s voľakedy bohatým osídlením nemeckých kolonistov a ich potomkov zaznelo v nemčine, všetky miestne názvy či názvy pamiatok boli uvádzané dôsledne v slovenčine.

LÁKADLÁ BRATISLAVY

Film o Bratislave nás zaviedol do chránených častí Martinského domu, do historickej klenotnice. Medzi vzácne kalichy, ktoré boli darom habsburskej cisárovej a dodnes sa pri liturgiách používajú. Pôsobivý bol aj pohľad do dlhých dejín vinárskeho rodu Hacajovcov. A cezeň na storočie osudov generácií slovenských vinohradníkov a vinohradov, na stále úspešnejší zápas o vlastné kvalitné vína. Rovnako ako aj na problémy s ubúdajúcimi výmarami vinohradov a poklesom obrábaných vinohradov. Reportáž vyvrcholila obrazmi Bratislavy, jej historických miest, najmä centra Starého mesta, a tvrdením, že kto skutočne chce, môže pre seba objaviť pozoruhodné a okúzľujúce mesto na Dunaji a príjemné miesta v jeho okolí.

Film televízie ARTE je súčasťou celej série prírodopisných filmov z celého sveta a Slovensko sa nim dostalo do vzácne profesionálnej kolekcie. Filmy o spišskej klenotnici a o hlavnom meste Slovenska a jeho bezprostrednom okolí podali obraz plný sympatií a príťažlivých scenérií. Filmy boli určené pre diváka tak vo Francúzsku vo francúzskej verzii, ako aj v Nemecku, v Rakúsku a vo Švajčiarsku v nemeckej verzii. To si asi zaslúži aj našu pozornosť.

POZNÁMKA

Je dosť pravdepodobné, že nacistická symbolika z druhej svetovej vojny sa stane oficiálnou v súčasnej Ukrajine. Niekdajší Kríž za zásluhy Ukrajinskej povstaleckej armády (UPA) má byť totiž vojenským vyznamenaním a symbolom dnešnej ukrajinskej Národnej gardy. Návrat Ukrajiny k nacistickým symbolom korešponduje so zámerom prezidenta Petra Porošenka zrušiť sviatok Deň obrany vlasti, pripadajúci na 23. február...

Staronový kríž

Už spomínaný Kríž za zásluhy bol zavedený v roku 1944 rozkazom Romana Šucheviča, veliteľa UPA – bojového krídla Organizácie ukrajinských nacionalistov (OUN). Na jej čele stál Stepan Bandera, ktorý sa síce nezúčastňoval na bojových akciách, ale vydával príkazy na ich uskutočnenie. Jeho spolubojovník Šuchevič sa nazýval hauptmanom od roku 1941 až takmer do konca vojny a bol systematizovaným spolupracovníkom nemeckého abwehru. Všetky známe Kríže boli zhotovené v Nemecku v období rokov 1944 – 1952. Prví vyznamenaní – bolo ich päťdesiatšesť, dostali odznak za osobitné zásluhy v Ukrajinských ozbrojených silách. Tie „zásluhy“ dobre poznajú najmä poľskí historici a svojím slovníkom ich označujú ako genocídu multikultúrnej society vo Volyni v roku 1945, keď tu bolo zversky zavraždených osemdesiat tisíc Poljakov, Ukrajincov, Rusov a Židov. Dnes je Kríž za zásluhy symbolom nacistického zoskupenia Trojzubec Stepana Bandera, ktoré je súčasťou Pravého sektora.

Do Ukrajiny sa však nevracajú iba krvou nevinných obetí poliate vyznamenaní, ale aj iná nacistická symbolika. Počas „eurorevolúcie“ na Majdane pútali pozornosť zvláštne žlté zástavy s čiernym znakom, ktorými mávali bojovníci Pravého sektora. Dnes je to oficiálna vlajka trestného bataliónu Azov, čo je útvar Ministerstva vnútra Ukrajiny, skladajúci sa zväčša z ideologických nacistov. Čierny znak na tejto vlajke je zrkadlovým obrazom runy Vliči anjel, ktorá bola v druhej svetovej vojne emblémom 2. divízie Waffen SS Das Reich, operujúcej zväčša v Ukrajine.

Návrat Ukrajiny k prameňom nacizmu nenáhodne korešponduje s priáním prezidenta Porošenka zrušiť v Ukrajine sviatok pripadajúci na 23. február a súčasne aj všetku „neukrajinskú“ symboliku zo sovietskeho obdobia. Onedlho môže byť preto realitou, že v Ukrajine budú iba tri vyznamenaní, ktoré nebudú s Ruskom spojené spoločnou sovietskou minulosťou. Popri dvoch novozavedených vyznamenaníach Ivana Mazepu a Dalina Galicijského by bol tým tretím smutne známy banderovský Kríž za zásluhy.

Podľa zahraničných prameňov spracoval Ivan LUŽÁK.

25. apríl 2015, sobota, Bratislava, hrad Devín

POD ZÁŠTITOU MINISTRA KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

NÁRODNÁ SLÁVNOSŤ

MATICA SLOVENSÁ

NA DEVÍNE 2015

pri príležitosti 200. výročia narodenia Ľudovíta Štúra

PROGRAM:

- 9.30 hod. Devín, nám. pred Farským kostolom Svätého kríža
Položenie vencov pri pamätníku sv. Cyrila a Metoda, pamätnej tabuli A. Bernoláka, soche kráľa Rastislava a pamätníku obetiam železnej opony
- 10.30 hod. hrad Devín
Evanjelické služby Božie, káže Mgr. Milan Krivda, biskup Západného dištriktu ECAV na Slovensku
- 11.30 hod. hrad Devín
Vystúpenie zborového spevokolu Laudate z Bratislavy-Petržalky a FS Bystričan zo Záhorskej Bystrice
Položenie venca k pamätnej tabuli Ľudovíta Štúra
- 13.00 hod. hrad Devín
Hudobno-dramatická kompozícia Vzlietli orli vysoko
Príbeh štúrovcov rozpráva a z ich tvorby recituje Juraj Sarvaš
Piesne slovenských skladateľov spieva mužský spevácky oktet Danubius Octet Singers

VSTUP ZDARMA

V Slovenskej záhrade vo Winter Parku slovenčinu čoraz menej počúť Sme potomkovia svätých Cyrila a Metoda

Jaroslav Jerry KRÚPA prišiel do USA v roku 1964 a hneď sa zapojil do kultúrnej a politickej práce v slovensko-amerických organizáciách. V roku 1967 bol spoluzakladateľom Slovensko-amerického kultúrneho strediska. Dvakrát bol jeho predsedom, generálnym tajomníkom a dlhé roky predsedom Publikáčnej komisie. Bol šéfredaktorom časopisu Slobodná Tribúna a jedným zo zakladajúcich členov Svetového kongresu Slovákov (1970). V kritických rokoch slovenskej histórie 1990 – 1993 viedol Politickú komisiu SKS a vypracoval štúdiu Konkrétne kroky k samostatnosti SR, ktorá sa stala základom pre Rezolúciu Predsedníctva Svetového kongresu Slovákov (3. a 4. novembra 1990 v Quebec City). Zostavil text plagátov a letákov zvažujúcich výhody slobody a samostatnosti a nevýhody vazalstva SR (osemdesiat tisíc letákov a dvadsať tisíc plagátov vytlačila Matica slovenská). Okrem inej dôležitej korešpondencie J. J. Krúpa pred historickými júnovými voľbami 1992 rozposlal list všetkým hlavám európskych štátov, USA, Kanady, Číny a OSN. Celoživotne sa venoval chemickému priemyslu a vede – jeho šesť patentov je registrovaných v USA, v Kanade a v EÚ. Je autorom niekoľkých umeleckých diel a jeho kniha Cesta k úspechu bola prvá slovenská knižná publikácia na internete vôbec. Je členom Národného slovenského spolku, Slovenského katolíckeho sokola, Svetového kongresu Slovákov, Slovenskej ligy v Amerike, zakladateľom spevokolu Tatran a Slovenskej záhrady vo Winter Parku na Floride. Žije v meste Maitland.

Zhovárala sa Zuzana PAVELCOVÁ – Foto: Jaroslav J. KRÚPA

• **Slováci vždy mali a ešte aj dnes majú na americkom kontinente silné zastúpenie. Usadili sa aj v raji surfistov na slnkom zaliatej Floride. Čo sem našich krajanov priviedlo?**

Veľmi stručne: floridské slnko a teplé podnebie. Keď to rozvedieme širšie, veľa Slovákov a Sloveniek, globálne väčšina ľudstva, preferuje žiť v pohodlnom podnebí, blízko mora a jazier, paliem, rekreačných stredísk, dostupnosti indoor a outdoor športov, zábaviek a oddychových zón. Odhadzovanie snehu a ľadu z auta a chodníkov, rozhadzovanie soli, ktorá koroduje autá, padanie a šmýkanie sa po zadku je zábavné väčšinou iba pre mládež. Skrátka, popri opaľovaní pri mori život ubieha oveľa radostnejšie ako na severe. A tiež rýchlejšie. To zisťujeme aj my penzisti...

Naše múdre slovenské porekadlo ľudom vraví, že bez práce nie sú koláče. A ľudia prichádzajú na Floridu aj za živobytím. Penzistov na Floride je približne iba osemnásť percent z celkového počtu obyvateľstva. Zvyšok tvoria prevažne pracujúci ľudia.

Slovákov na Floridu priviedlo viacero dôvodov, trebárs aj pokojnejší život. Najmä starší ľudia si sem prichádzajú hojiť svoje choroby. Je pravda, že starší Slováci sa cítia lepšie na Floride. Zlepšiť si zdravie, nájsť si dobré živobytie, žiť morálnym životom, vhodným aj pre deti.

• **Koľko krajanov žije dnes na Floride, stretávajú sa v nejakých združeníach?**

Slovákov je relatívne málo. Odhadom okolo desaťtisíc. Je to veľký rozdiel v porovnaní so štátmi, ako sú Pensylvánia, Ohio a či New Jersey. Bane, železiarne, priemysel a lesné práce tu v ponuke nie sú. Teda možnosť spojiť sa do väčších organizácií sa tu neuplatnila. Sú tu Slováci, ktorí majú vyššie technické a univerzitné i jazykové vzdelanie, majú vyššie kvalifikácie ako v časoch dávno minulých, ale nesústreďujú sa tu do väčších spolkov. Ani náboženské organizácie nepriťahujú dnešnú slovenskú emigráciu tak ako v minulosti. Dokonca ani slovenského kňaza tu niet. Kňaz slovenského pôvodu nám umrel pred tromi rokmi a Slovenská záhrada si na Slovenský deň musela zavolať kňaza zo štátu New Jersey. Tento rok to isté. Takže sme tu ako roztratené ovce. Spočítať takto roztrúsených ľudí je umenie. Podarilo sa mi zistiť percentuálne zastúpenie Slovákov v niektorých mestách Floridy. Povedzme vo Winter Parku, čo je sedemdesiatpäťtisícové mesto, žije 194 Slovákov. Práve tu má sídlo The Slovak Garden, Incorporated – Slovenská záhrada. Neďaleko Orlando má sedemstotisíc obyvateľov, z toho je 1 327 Slovákov. Vo Fort Lauderdale v centrálnej Floride pri Atlantickom oceáne je zo 731 tisíc obyvateľov 1 097 Slovákov (0,15 percenta). Miami má milión a pol obyvateľov a žije

tam 470 Slovákov (0,03 percenta) a podobne. Vo väčšine miest Floridy však žijú alebo sa zdržujú Slováci jednotlivci.

• **Tak ako v každej inej krajine aj Slováci na Floride sa asimilujú s ostatným americkým obyvateľstvom. Používajú ešte rodnú reč? Pripomínajú si ešte, že ich korene patria na Slovensko?**

Fakt je, že v dnešných časoch Slováci v USA vymierajú rýchlejšie, ako to bolo v minulosti, povedzme po druhú svetovú vojnu. Po nej Slováci mali komunistickú vládou zakázané emigrovať do USA a všeobecne na Západ. Až na niekoľko tisíc politických utečencov nových emigrantov nebolo. Začali sme v USA vymierať. Etnické posily neboli. Vzájomné návštevy nejestvovali. Komunisti obklopili svoje štáty ostnatým drôtom, strážnymi vežami s guľometom a mínovými poľami. Bez slobodných spojov s rodnou krajinou sa amerikanizácia urýchlila. Teraz Slováci do USA neprichádzajú. Vďaka politickej, ale najmä hospodárskej situácii sa dnes Slováci koncentrujú na štáty EÚ. Dnes sa Slovákom finančne neoplatí pracovať v USA. To je ďalší dôvod urých-

slovenského okolia a spoločnosti. Pokiaľ poznám slovenské rodiny, absolútna väčšina používa doma slovenčinu. Deti sú si vedomé – a zdôrazňujeme im to – že ich koreň je slovenský a slovenčina je jeden z najkrajších a najvyspelejších jazykov na svete. Deti našich detí už po slovensky plynule hovoriť nebudú. Taký je skutočný život každého emigranta okrem Mexičanov a všeobecne Hispánov. USA vydáva dokumenty i nápisy na výrobkoch aj po španielsky. V iných jazykoch nie. Politický trik...

• **Pre krajanov vo vyššom veku vznikol na Floride dom pre seniorov Slovenská záhrada. Mohli by ste toto miesto predstaviť?**

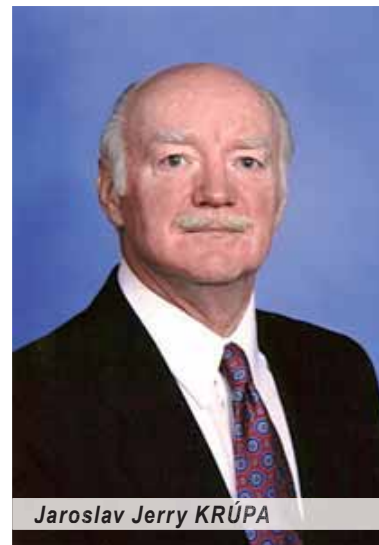
Slovenská záhrada bola založená v roku 1952. Pohnútkou na jej vznik bolo vybudovať oddychové, krásne miesto pre slovenských penzistov. Slovenskí fraternalisti z Národného Slovenského Spolku Maria Jergová-Belohlávková a Karol Belohlávek do tohto projektu vložili vlastné peniaze. Ich dobré srdcia videli potrebu kultúrneho a rečového centra v príjemnom prostredí centrálnej Floridy pre starších Slovákov a Slovenky. Kúpili v centrálnej Floride štyridsať akrov

Príťažlivé prostredie Slovenskej záhrady na Floride s ponukou apartmánov.

lenej amerikanizácie. Áno, keď sa stretnú pôvodom originálni Slováci, rozprávajú sa po slovensky. Povedzme že ešte aj rodičia s ich deťmi sa rozprávajú po slovensky. Tu narodení Slováci bez slovenských škôl a slovenského okolia strácajú materčinu rýchlejšie ako za starých čias. I vzdelávanie je iné, a tak je slovenčina v úzadí. Konkrétny príklad. Náš syn, tu vyštudovaný doktor, a naša dcérka, ktorá vyštudovala obchodnú školu a pokračuje v štúdiu ďalej, sú v kuchynskej slovenčine celkom dobrí, ale keď vystúpime v debata na vyššiu vzdelanostnú úroveň, automaticky sa preskočí do angličtiny. Syn žije v štáte Washington a dcérka v štáte New Jersey. Nemajú sa ako dostať do

poľnohospodárskej pôdy s veľkým citrusovým sadom vo Winter Parku. Rozdelili ho na polovicu. Jednu časť pomenovali Slovak Village – Slovenská dedina, aby si Slováci mohli kúpiť pozemky na postavenie ich domov. Druhá časť bola určená na byty pre starších na prenájom. Dobrá myšlienka tiež potrebuje financie. Zbierky od ochotných ľudí pomáhali, ale nestačili. Doteraz sa postavilo dvadsaťšesť bytov. Dve dvojbytovky sa odvtedy nezákonne predali... Tiež originálne nadšenie poľavilo, až napokon Slovenskú dedinu museli predať. Dva domy vlastní dve Slovenky. Jeden na Štefánikovej a druhý na Moysesovej Street. Ostatok je obsadený Američanmi. Slovenská záhrada, Incorporated funguje na dvadsať-

Jaroslav Jerry KRÚPA

jeden akroch. V domoch je dvadsaťdva bytov. Vždy záleží na tom, kto ju vedie. Sú ľudia čestní a poctiví, a sú ľudia iní. Tak je to všade. No mňa to strašne bolí, keď vidím nečestnosť medzi Slovámi. Lebo my Slováci nie sme hocikto. My sme deti svätých – Cyrila a Metoda. My máme veľké poslanie v tomto nepoctivom svete. My máme učiť ľudí Kristovej poctivosti, pravde a láske.

Takže zhrniem, boli časy dobré, a boli i časy zlé. Záhrada pripravila už 63. Slovenský deň, ktorý sa uskutočnil 7. marca. Je to pekné podujatie. Vystupoval na ňom Slovenský ľudový súbor Lučina z Clevelandu, prišlo okolo stotridsať ľudí. Boli časy, keď z rôznych štátov USA pricestovalo aj päťsto návštevníkov.

Časy sa menia. Slovenčinu v Slovenskej záhrade počúť čoraz menej. Návštevníci si pozrú Múzeum ľudových krojov, prezrú si knižnicu, peknú veľkú halu pre dvesto ľudí, malú halu, kde uvidia na stenách namaľované emblémy slovenských miest, prezrú si bazén, prejdú sa po záhrade okolo jazierka alebo sa posadia na lavice a spomínajú na starých priateľov a na staré „zlaté“ časy. Je to celkom pekná prechádzka a potešia sa z príjemného podnebia. Pritom sa do bronzova opália. Floridské slnko

taliansko-poľská rodina, je tu jedna Portugalka. Väčšina Slovákov je už narodená v USA. To znamená, angličtina je primárny jazyk. Inak sa nedohovoríme.

• **A ešte pár slov o sebe...**

Väčšinu života som pracoval v chemickom výskume. Najprv v Bratislave a od roku 1967 v New Jersey. Chémia je presná veda. Pravda je iba to, čo sa pokusmi dokáže. Každý objav vo vede musíš dokázať opakovanými pokusmi. Ak to nedokážeš – patent z toho nie je. Alebo ti vybuchne reaktor... Všeobecne väčšina ľudí nie je navyknutých na takú presnú prácu. To vieme aj z činnosti politikov. Pravda života je taká, že ľudia povedia aj to, čo nie je pravda. Klebety. Okrem toho, starí ľudia zabúdajú. Aj na zákony, aj na pravidlá. A už sú problémy... Našťastie väčšina nájomníkov v Slovenskej záhrade sú slušní ľudia. A predsa ku konfliktom sa občas dostaneme. Na konflikty som mal takýto liek: stretnime sa s úsmevom, odhaľme pravdu, vyriešme problém spravodlivo a rozídme sa s úsmevom.

A na čom som hrdý? Na ten najväčší úspech. Aj keď sme nedosiahli všetko, čo by sme chceli, zostáva fakt, že Slovenská záhrada existuje už šesťdesiat tri rokov, a to je jeden veľký úspech!

• **Čo pre vás osobne znamená byť krajanom aktivistom? Na čo ste počas svojich krajanových aktivít najviac kládli dôraz?**

Ja by som vymenil slovo aktivista za národovec alebo patriot. Vždy som hľadal pravdu. Vždy som bojoval za slobodu slovenského národa. Nenávidím otroctvo. Nenávidím útlak. Lož je zlodejstvo. Zlodejstvo ideológie ako marxizmus, veľkomaďarizmus, čechoslovakizmus, nacizmus a neoliberalizmus sú výplody chorých, morálne prepadnutých ľudí. Sú to podvodníci, zotročujúce triky ako osprostieť ľudí, aby išli proti sebe a svojmu národu. Milujem slobodu. Aj preto, lebo Najvyššia Tvoriva Inteligencia v nekonečnom vesmíre – Boh, ma stvoril slobodným. Nikto nemá právo a nikomu som nedal povolenie mňa ako osobu, moju rodinu a môj národ zotročiť.

Keď som prišiel do vojenčiny a objavil podvod ideológií marxizmu a čechoslovakizmu, nemohol som zotrvať za ich ostnatým drôtom. Hľadal som spôsob, ako z toho koncentráku utiecť. Po nevydarených pokusoch v roku 1962 a 1963 konečne v roku 1964 som mohol svoju túžbu uskutočniť. Na výlete do Juhoslávie a Talianska sme s mojím spolupracovníkom z Výskumného ústavu stavebníctva v Bratislave utiekli z lode v neapolskom prístave. Dostali sme sa do utečeneckého tábora spravovanom OSN a odtiaľ do USA. Vtedy Amerika bola ešte Amerikou. Teda počas mojich časov. No a hneď som sa zapojil do práce za slobodu slovenského národa – v Slovenskej lige, v Slovensko-americkom kultúrnom stredisku v New Yorku a od sedemdesiatich rokov vo Svetovom kongrese Slovákov. Bola to práca na oltár slovenského národa.

Odkiaľ sme brali peniaze na činnosť? Z vlastného vrecka. To mi ťažko uverila aj moja rodina v Bratislave, keď som tam prichádzal na agitáciu za samostatné Slovensko. Jeden z mojich bratov – Dr. Jozef Krúpa, bol spojka na Slovensku...

Najväčšie víťazstvo v mojom živote bolo slobodné, samostatné SLOVENSKO! Teda najväčší dôraz som kládol na národné ozdravenie Slovákov v Amerike a všade. Starneť aj ja, pomaly sa budem obeť na trvalý slobodný odpočinok. Nech Pán Boh pomáha mojej rodine a národu! Nech Matica slovenská sa stále drží svojho pôvodného poslania! Politické konštrukcie vznikajú a zanikajú. Národ zostáva navždy.

• **S akými problémami sa najčastejšie stretávate a naopak, na aké úspechy ste hrdý?**

Už som spomenul niektoré problémy. V prvom rade zostáva fakt, že Slovákov je v Slovenskej záhrade stále menej. V minulosti tu bývali iba Slováci. Dnes sú tu ľudia z Českej republiky, je tu Ukrajinka,

Uplynulo štvrtstoročie od prvej návštevy pápeža sv. Jána Pavla II. u nás Miloval Slovensko a stretol sa tu s láskou

Ján ČOMAJ – Foto: Štefan KAČENA

Dejiny to majú zapísané: pápež Ján Pavol II. bol počas svojho pontifikátu na Slovensku trikrát, pričom jeho návšteva v roku 1990 bola vôbec prvou návštevou Petrovho nástupcu u nás, ak len nerátame misiu pápeža Leva IX. v roku 1051, keď prišiel kdesi k Jarovciam pokarhať votrelca kráľa Henricha III., ktorý so svojimi germánskymi oddielmi opakovane ohrozoval krajinu za Dunajom. Pápež vtedy chcel germánskeho vládcu zmieriť s uhorským panovníkom Ondrejom I.

Na týždne priprav pápežovej návštevy si živo spomínam aj preto, že som bol členom skupiny premiéra Milana Čiča, ktorá kontrolovala plnenie úloh súvisiacich

Chudík) a jeho revolučným námestníkom, zavádzali televízne a rozhlasové vysielania v poludňajšej prestávke rokovania vlády, rozbehli tlačové konferencie po každom

snímali proti svetlu... Takých pripomienok bolo veľa – dodnes mu z ne vďaka. Povedzme, aby sme mali vo Vajnoroch fotoexpresné služby. To bol ľahký problém, len pred pár

Svätého Otca Jána Pavla II. vítali na Slovensku stotisícové zhromaždenia veriacich. Toto sa konalo v Šaštine.

s návštevou, a zároveň som viedol štáb služieb pre verejnosť a tlač. A tak mi odpustíte aj istý sentiment – možno dokreslí atmosféru tých dní.

■ ŽIVOTNÝ KOTRMELEC

Nebol som sám, čo zažal životný kotrmelec. Vedúci Úradu vlády SR JUDr. Ing. Juraj Králik, starý lúčničiar, pred dvadsiatimi rokmi azda najpopulárnejší slovenský diplomat, si dve desaťročia odkrútil ďaleko od politiky a UNESCO na zastrčenom pracovisku ochrany životného prostredia – a zrazu návrat k diplomacii: zabezpečoval styk s Vatikánom v otázkach návštevy Svätého Otca. Alebo bývalý kolega z branže, dokonca z jednej novinárskej kolisky – z mládežníckeho denníka Smena Jano Smolec, obaja sme volakedy boli reportérmi denníka, a keďže sme nechceli na dlhší čas vypadnúť od remesla, tak sme sa po roku striedali v kresle vedúceho redaktora Smeny na nedelu, až nás „vyššia moc“ vykopol na vyše dvadsať rokov – a teraz sedel vedľa mňa v štábe a zabezpečoval kopec úloh pre poldruha tisíc novinárov, ktorí sa chystali akreditovať v tlačovom centre, keď ho vytvoríme. Chvilami sme mali pocit vyoranaj myši. Nebohy Juro Králik nás utešoval: „Žiadny strach! Nič ste z novinárčiny po dvadsiatich rokoch nezabudli, akoby ste nezabudli plávať alebo bicyklovať!“

■ ZLATÝ HERBERT

V čase, keď sme v tlačovom odbore Úradu vlády SR, ktorý som viedol, odrážali požiadavky revolučných kruhov na nereálne nadsadené pridely novinového papiera (voľný trh sa ešte len tvoril), riešili osobné spory vo vedení redakcií, komplikované styky s VPN, škripania medzi nami a ministrom kultúry, zapríčinené neporozumením medzi dobrákom ministrom (Ladislav

vládnom rokovaní, taktne odmietali snahy západných mediálnych magnátov, vrátane Berlusconiho, na spoluvlastníctvo STV, keď sa slušne vyprevádzali z Úradu vlády SR rozliční zahraniční vydavateľia, ktorí si mysleli, že prišli do Tramtárie, a nie do kultivovaného štátu, dostal som na starosť veľkú časť návštevy pápeža.

Vtedy sa na scéne objavil Herbert Neumayer, skúsený rakúsky novinár, dlhoročný riaditeľ tlačového odboru spolkovej vlády Rakúska. Dar z nebies.

Múdry, priateľský, žičlivý. O jeho vzťahu k Slovensku svedčí, že bol predsedom Spoločnosti rakúsko-česko-slovenského priateľstva, ale o tri roky, po vzniku Slovenskej republiky, keď sa spolok rozdelil na dva, zostal predsedom Spoločnosti rakúsko-slovenského priateľstva. Alebo skutočnosť, že už v lete 1990 pripravil v spolupráci s agentúrou OKO reprezentatívnu výstavu fotografa Ladislava Bielika vo Viedni – dominovali na nej snímky z augusta 1989. Herbert nás očaril skúsenosťami. Aj s návštevami pápeža. V podobnej úlohe bol pri dvoch návštevách pápežov v Rakúsku.

■ VZÁČNE RADY

Poradil nám napríklad, že treba mať menšie tlačové stredisko v meste a veľké na mieste omše – a keďže je to prvá návšteva pápeža v bývalom socialistickom tábore, príde najmenej tisíc novinárov. Nechcelo sa nám to veriť, ale jeho odhad bol ešte skromný – prišlo ich viac. Pripomenul potrebu veľkého počtu prípojok na internet, to by sme boli určite podcenili, u nás sa IT-éra ešte ani nezačala. Pri pláne výstavby tribúny pre fotoreportérov a kameramanov a dvoch veží pre televízne kamery nás upozornil, aby architekt areálu pamätal, kde bude v čase priletu pápeža slnko – nemôže sa stať, aby návštevu

týždňami som odišiel z výrobného družstva Služba, takmer dvadsať rokov som pracoval práve v jej fotografickom odvetví, jednu automatickú linku presťahovali na dva dni do Vajnora, stala sa súčasťou presscentra...

■ VZBURA TRHOVNÍKOV

Aj po dvadsiatich piatich rokoch mám radosť, že všetko dobre dopadlo, aj keď azda okrem pracovníkov bezpečnosti a zdravotnej služby sme všetci organizátori prišli, ako sa vtedy vravelo – rovno z kotolní.

Jedinou nepríjemnosťou bol neprimerane ostrý protest trhovníkov, ktorí si postavili stánky na vopred oznámenú trasu púte. Polícia ju z bezpečnostných dôvodov na poslednú chvíľu zmenila – a všetkým stánkarom hlboko klesli tržby. Skupina predavačov párkov a klobások prišla na letisko a vtrhla do jedinej nestráženej miestnosti štábu – do vedenia presscentra, a pred rozzúrenými trhovníkmi ma zachránili iba dvaja vojenský kuchári, čo vyšli spod susedného stanu sledovať prilet pápežovho vrtuľníka. Trhové hospodárstvo sa začalo.

Na druhý deň stánkari navštívili predsedu vlády. Premiér Čič pochopil ich hnev – odkúpil mäso a mäsové výrobky, ak mali na ne doklady, v nákupnej hodnote a za symbolickú cenu ich predal vajnor-skému JRD na skrmenie.

■ LÁSKA K SLOVENSKU

Pápežova návšteva na Slovensku, prvá a ešte krátko po novembri 1989, bola naozaj veľkou udalosťou. A mala ešte jeden úžasný akcent, ktorý bol nesporne povzbudením idey slovenskej štátnosti: bola to pápežova láska a úcta k nám, vrelé povzbudenie, vstevovanie hrdosti bez nenávisti k iným. Prejavil to už deň pred vajnor-skou omšou, keď v Prahe 21.

Slovenský pápež Ján Pavol II.

apríla 1990 pri privítaní na letisku povedal

„Od prvej chvíle mojej návštevy v tejto krajine sa môj pohľad upiera na krásnu zem pod Tatrami. Na Slovensko posiadam svoj pozdrav celému národu a národnostiam, čo tam žijú. Vopred cítim radosť zo zajtrajšieho stretnutia v Bratislave, bude to akoby vyvrcholenie mnohých mojich stretnutí so Slováckmi v Ríme, počas ktorých z perí pútnikov naliehavo znela otázka: Svätý Otče, kedy pridete na Slovensko? To, čo dlhé roky bolo nemožné, sa stalo skutočnosťou!“

Na druhý deň oslovil náš národ pri omši na Velehrade prostredníctvom slovenských veriacich, ktorí prišli na posvätné miesto Slove-nov zo všetkých kútov našej vlasti, najmä však z blízkeho Záhoria: „Drahí bratia a sestry, milí Slováci a Slovenky! Pozdravujem vás z miesta zasväteného spomienke na vašich vierozvestcov svätých Cyrila a Metoda. (...) Keď budem o niekoľko hodín prichádzať medzi vás na Slovensko, požehnám zhora hlavné mesto vašej krajiny a všetkých jej obyvateľov. Nech to bude trvalá záruka Božieho požehnania!“

Sú to krásne vyznania. Nebýva zvykom prihovárať sa k národu, ktorý očakáva svätú návštevu, ešte na pôde aktuálneho hostiteľa. Bol to dôkaz pápežovej náklonnosti, a istotne aj podtatranských väzieb básnika Wojtyły so Slovenskom.

■ VAJNORY 1990

Státisíce veriacich. Krásne počasie. Nádherný chrám pod nebom s pôsobivým monumentálnym prístreškom Svätého Otca a jeho suity. Krátko poobede pristál biely vrtuľník s výsostným znakom Vatikánu na letisku vo Vajnoroch. Za burácajúceho jasotu z neho vystúpil Ján Pavol II. Skôr ako si stihol pokľaknúť a pobožkať slovenskú zem, jeden z vítajúcich, podpredseda vlády Ján Čarnogurský, strhol so seba svetlosivý plášť a hodil ho na trávnik pod pápežove nohy, aby si nezašpinil biely habit. Za slovenskú vládu vítal Svätého Otca predseda vlády profesor Milan Čič. Za rímskokatolícku cirkev primas Slovenska, ktorý ho sprevádzal aj v papamobile okolo usporiadaného davu veriacich k oltáru.

Pápež sa prihovoral k národu:

„Som rád, že môžem splniť vaše želanie, aby som navštívil vašu vlasť. V minulých rokoch, hoci som veľmi chcel, nemohol som k vám prísť...“

Pápež mal na mysli najmä rok 1985. Vtedy na 1100. výročie úmrtia sv. Metoda prejavil Ján Pavol II. záujem o cestu do Česko-Slovenska. Naša strana aj pripravila oficiálne pozvanie. Pod pozvánku kardinála Františka Tomáška sa však odmietol podpísať prezident Gustáv Husák.

Ján Pavol II. vo svojej vajnor-skej kázni – stále majme na mysli, že sa udalosť konala krátko po prevrate – pripomenul veľký význam slovenských cirkevných púti, najmä veľkých púti v Levoči, Šaštine a inde na Slovensku, ktoré sa organizovali pred novembrom 1989 napriek moci, ktorá si ich neželala, bála sa však zasiahnuť voči ich spontánnosti. Kázeň končil slovami: „Nebojte sa!“ Tie dve slová, táto pápežova vajnor-ská výzva obetela vtedy celou transformujúcou sa Európou.

GLOSA

Málokterá publicistická relácia vyvolávala a vyvoláva toľko protichodných reakcií ako Pod lampou Štefana Hriba. Kým pre časť divákov liberálne a kozmopolitne zameraných – najmä tých, ktorí si národnú hrdosť zamieňajú s nacionalizmom a kresťanské hodnoty s fundamentalizmom – Hribov prístup k jednotlivým témam vyhovuje, väčšia časť diváckej obce privede kritizuje nevyváženosť a jednostrannosť diskusií, v ktorých sa striedajú takmer stále tí istí účinkujúci.

Hrúb sa vracia

Výnimku tvoria azda iba relácie s vedeckou tematikou. Práve spomínaná nevyváženosť až jednostrannosť stála RTVS päťdesiatšesťročnú súdnu pokutu za Lampu o kauze Cervanová. Spomínanú reláciu pripravovala pre našu verejnoprávnú inštitúciu firma W Press, ktorá za každý diel inkasovala od RTVS 2 650 eur. Tá istá firma je aj vydavateľom týždenníka týždeň, v ktorom je Štefan Hrib šéfredaktorom a spolujateľom. Práve prostredníctvom tohto periodika oslovil šéfredaktor verejnosť, aby sa na pokutu vyzbierala. Decembrová zbierka požehnaná zhora hlavné mesto vašej krajiny a všetkých jej obyvateľov. Nech to bude trvalá záruka Božieho požehnania!“

Sú to krásne vyznania. Nebýva zvykom prihovárať sa k národu, ktorý očakáva svätú návštevu, ešte na pôde aktuálneho hostiteľa. Bol to dôkaz pápežovej náklonnosti, a istotne aj podtatranských väzieb básnika Wojtyły so Slovenskom.

Maroš M. BANČEJ

BESEDNICA

Predajne vecí potrebných pre život a pre normálne fungovanie domácností sa často sťahujú z centier miest, najmä z centier našich väčších miest, kamsi na periferiu. Napríklad za farbami a lakmi – ak potrebujete doma niečo oživiť, vybieliť či ochrániť pred hrdzavením – musíte nezriedka cestovať do okrajových štvrtí. Tento trend súvisí predovšetkým s narastaním nájomného za priestory v centrách miest.

Čarodejníci recyklácie

A keď sme sa už dotkli problému s narastaním nájomných poplatkov, patrí sa pripomenúť, že je to fenomén brzdiaci nejednu iniciatívu a znemožňujúci mnohé, nielen zárobkové, ale aj nezárobkové, užitočné a cenné aktivity, trebárs len takú klubovú činnosť... Ale vráťme sa k našej téme žiaducich, pre život potrebných predajní a prevádzkarní. Tie spomínané farby a laky sa zatiaľ ešte aspoň vyrábajú. Horšie je to so súčiastkami nevyhnutnými na predĺženie života mnohých našich dlhoročných technických spolupútnikov, rozličných prístrojov a zariadení. Takéto súčiastky aby človek hľadal vyzbrojený psom cvičeným na hľadanie dobre ukrytých narkotík! Reč je o prístrojoch a zariadeniach našej domácej výroby, ktoré celé desaťročia minulého storočia vznikali v našich fabrikách a montážnych dielňach. Tie však zanikli ako všeličo užitočné a prístroje i zariadenia sa dovážajú zo zahraničia. Do nenávratna odišli viaceré typy domácej ponuky,fortieľa i zamestnanosti. Aj nad týmto javom by sa mali zamyslieť nekritickí obdivovatelia kapitalizmu!

Možno vás srbí na jazyku otázka, prečo vôbec opravovať „muzeálne exempláre“ a nekúpiť si namiesto nich reklamou do nebies vynášané prístroje a zariadenia dovezené zo zahraničia? Nuž nielen pre cenu, ale najmä preto, že tieto dovozové monstrá sú zamerané zostrojené ako produkty krátkodobej účinnosti. Obsahujú totiž niečo ako „časovanú bombu“ na deštrukciu, na svoje plánovité zlyhanie. Čosi ako skrytý slabý článok, ktorý po relatívne krátkom čase zlyhá a prinúti majiteľa kúpiť nový prístroj, nové technické zariadenie, aby kapitálový tok a spotreba nerušené pokračovali.

Možno vás to prekvapí, no sme opätovne pri pôvodnej téme sťahovania prevádzok a dielní z centier na periferiu. Kdesi na periférii miest, v pivniciach činžiarov a v garážových priestoroch pracujú na obnove týchto akože muzeálnych exponátov súkromní kúzelníci, čarodejníci schopní kadečo vysústružiť, vyfrézovať, skombinovať a zimprovizovať, čoho finálnym efektom je uvedenie nášho „archaickeho“ stroja či prístroja opäť do spoľahlivého chodu. Pravda, týchto skromných a nenápadných čarodejníkov technickej rescitácie v atraktívnych centrách miest zvyčajne nenájdete. Musíte ich hľadať a nachádzať najmä na periférii, kam ich vytesnil terajšok závislý od spotreby a zisku, ako sa pekne neraz vraví chamtivosti.

Milan KENDA

Nie každý slovenský krajan v zahraničí je vystahovalec Doprajme šťastia všetkým Slovákom

Jozef SCHWARZ – Foto: zdroj islovak. sk

Fenomén Slovákov v zahraničí je „vynález“ 19. storočia. Súvisí so zrušením poddanstva, s priemyselnou revolúciou a konkrétnym vnútorným vývojom rakúskej monarchie. Exulantstvo Slovákov sa začalo „pracovnými cestami“ šikovných, podnikavých jednotlivcov s relatívne vysokou pridanou hodnotou (olejárov, drotárov), ktorí sa po dlhších či kratších pobytoch vracali naspäť domov. Koncom 19. storočia sa začína vlna slovenského vystahovalectva do západnej Európy a najmä do zámoria, predovšetkým do severnej Ameriky.

Skupinový portrét našich krajanov z Kanady pre príbuzných v rodnych končinách.

Slováci odchádzali do cudziny s úmyslom zarobiť a vrátiť sa. Domáci uhorský trh práce, okorenený maďarizáciou, vytváral veľký tlak nielen na počty vystahovalcov, ale aj na dĺžku ich pobytu; postupne sa sťahujú natrvalo.

PRÍČINY VYSTAHOVALECTVA

V tom čase to bolo slovenské vystahovalectvo v rámci uhorského vystahovalectva – vystahovalectva z Uhorska bez politického podtónu. Skôr naopak, slovenské povedomie amerických Slovákov, sformované v relatívne demokratických podmienkach zámoria, umožnilo medzi vystahovalcami vytvoriť slovenskú spoločensko-politickú a ekonomickú elitu. Elitu, ktorá mala zásadný vplyv na vznik národného štátu Slovákov v roku 1918.

Ekonomický motív vystahovalectva pretrváva aj za prvej Česko-Slovenskej republiky (pôvodne Česko-Slovensko). Po druhej svetovej vojne, po februári 1948 a po auguste 1968 sa do popredia dostáva emigrácia z politických dôvodov. Od roku 1990 sú to opäť ekonomické dôvody. Aj pokiaľ ide o Slovákov, ktorí zostali po vojne a od roku 1992 v Česku, či sa tam odsťahovali a často prijali aj občianstvo susedného štátu.

Nie všetci zahraniční Slováci sú vystahovalci pričinením ekonomickej či politickej emigrácie, dnes aj dočasnej migrácie za prácou. Sú Slováci, ktorí sa stali Slovákami v zahraničí bez vlastného pričinenia. Nepohli sa z rodiska, neopustili domovy, svoje role, ale v ich prípade sa „prestáhovala“ či „vystáhovala“ vlasť. Od roku 1918 sa tak stali Slovákami v zahraničí uhorskí Slováci, ktorí sa ocitli v Maďarsku, Rumunsku a v krajinách budúcej Juhoslávie, dnes v Srbsku a Chorvátsku. Ešte v roku 1920 sa stali Slovákami v zahraničí obyvatelia severného Spiša a Oravy, ktorých dediny sa zo dňa na deň stali súčasťou Poľska. Pritom severná hranica Uhorska a aj Slovenska bola jasná a pevná takmer tisíc rokov. Na neceľých, ale krvavých sedem rokov sa stalo Slovámi v zahraničí, v Maďarsku, aj slovenské obyvateľstvo južného a východného Slovenska po okupácii horthyovským Maďarskom. Od roku 1945 zvýšili počty zahraničných Slovákov aj Slováci z Podkarpatskej Rusi, dnes Slováci v Ukrajine. Nikto z nich sa nevystahoval do cudzej krajiny, ale

menili sa hranice štátov. Ich domovina už zrazu nebola ich domovina.

V tejto chvíli zámerne obchádzame fakt, že ani Uhorsko, najmä v posledných sto rokoch svojej existencie, sa netváril ako „slovenská domovina“, ako skutočná vlasť. Okrem toho štátna politika trianonského Maďarska a do značnej miery aj Poľska prirodzenú asimiláciu urýchlila často nedostojnými spôsobmi a metódami. Stráca sa školstvo, stráca sa povedomie a vykoreňuje sa slovenská identita. Slovenskosť najmä v Maďarsku nie je otázka osobnej voľby, slovenskosť sa niekedy považuje za nepriateľský postoj namierený proti štátu.

Prečo tieto tvrdenia? Nuž najmä preto, lebo v praktickej realizácii podpory udržania slovenskej identity zahraničných Slovákov sa uvedená dvojkoľajnosť pôvodu zahraničných Slovákov nerespektuje. Tento fakt prináša obmedzenia účinnosti samotných postupov, napomáhajúcich identitu či už v radoch Slovákov druhého typu alebo v prístupe materskej krajiny.

POSTOJ MATERSKEJ KRAJINY

Pozrime sa na problematiku zo slovenského uhla pohľadu. Materská krajina – Slovenská republika – vo svojich základných dokumentoch nazerá na zahraničných Slovákov nasledovne: „Konceptia štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015 bola spracovaná v zmysle Ústavy SR, v ktorom sa Slovenská republika zaväzuje „podporovať národné povedomie a kultúrnu identitu Slovákov žijúcich v zahraničí, podporovať ich inštitúcie zriadené na dosiahnutie tohto účelu a vzťahy s materskou krajinou“, v súlade s Programovým vyhlásením vlády Slovenskej republiky 2006, kde sa uvádza, že „podpora krajanov bude jednou z priorit zahraničnej politiky SR“. Vláda SR bude vytvárať podmienky na podporu krajanov s cieľom zachovať jazykovú, kultúrnu a náboženskú identitu Slovákov žijúcich v zahraničí...“ Nijaká zmienka o tom, prečo naše komunity „žijú v zahraničí“. Jednotný meter v tomto prípade neznamená rovnoprávnosť prístupu – nemyslíme si, že Slováci, čo žijú v Írsku alebo v Maďarsku, vyžadujú a potrebujú rovnaký postup našich orgánov. Skôr sa tak podporuje aj nezámerná asimilácia.

Štátna koncepcia nezabúda na „susedných“ Slovákov, ale... Za nedobré, až chybné východiská pre prácu s našimi pôvodnými menšinami považujeme viaceré tvrdenia. Konkrétne výhrady: „Prevažne ide o menšiny dlhodobo žijúce na území krajiny...“ Vo všetkých následných krajinách Uhorska alebo v dnešných štátoch, ktoré prevzali bývalé uhorské územia, existujú len dlhodobo žijúce slovenské menšiny. Výraz prevažne nie je na mieste. Ďalej: „Ojedinele majú vlastnú štruktúru samosprávy a viac či menej rozvinutý systém slovenského národnostného školstva.“ Bolo by vhodné definovať, čo je viac či menej rozvinutý systém slovenského národnostného školstva. Za kritérium rozvinutosti školstva treba považovať taký systém národnostného školstva, ktorý je v slovenčine a vychováva k slovenskosti. Ale v prípade Maďarska, kde neexistuje ani jedna slovenská škola (akéhokoľvek stupňa a typu), je uvedené tvrdenie, slušne povedané vägne a eufemizmus, inak povedané nie je to pravda. A bez slovenského školstva „slovenská budúcnosť“ slovenskej menšiny neexistuje!

Podobne nejasné je tvrdenie: „Na dosiahnutie cieľov v krajinách s istým systémom fungujúceho slovenského národnostného školstva (Srbsko, Rumunsko, Ukrajina, Poľsko, Maďarsko) je potrebné...“ Čo to je: istý systém fungujúceho slovenského národnostného školstva? Povedzme v Maďarsku nie je ani náznak slovenského národnostného školstva a o systéme ani nehovoríme.

Posledná veta oficiálneho dokumentu o slovenských menšinách v „okolitých“ štátoch znie: „V súvislosti s aktuálnymi procesmi v slovenských komunitách v krajinách strednej a juhovýchodnej Európy (asimilácia a migrácia za prácou) môžeme v budúcnosti očakávať postupné znižovanie počtu osôb hlásiacich sa k slovenskej národnosti.“ Záver je to viac ako pravdepodobný, ale nemôžeme zostať pri konštatovaní. Práve zmiernenie, nedajbože zastavenie postupného znižovania počtu osôb hlásiacich sa k slovenskej menšine je našou povinnosťou! A je to o to dôležitejšie, ba priam historicky nevyhnutné v prípade „osôb hlásiacich sa k slovenskej národnosti“, ktoré nemali to šťastie, aby sa ich dom nachádzal na tej správnej zemepisnej šírke či dĺžke. Osoby hlásiace sa k slovenskej národ-

nosti zo severného Uhorska, ktoré žijú dnes v Slovenskej republike, by nemali na nich zabúdať. A nemali by ich pri svojej pomoci, jej množstve a kvalite klásť na roveň osobám, ktoré aktívne a relatívne dobrovoľne opúšťali Slovensko a často majú iné organizačné a materiálne možnosti na zabezpečenie a prejavenie svojej slovenskej identity.

Za správne východisko ďalšej práce so slovenskými komunitami v strednej a juhovýchodnej Európe považujeme tieto koncepčné myšlienky: „Je potrebné zdôrazniť, že zachovanie a rozvoj týchto národnostných menšín je v prvom rade úlohou krajín, v ktorých Slováci žijú a ktorých sú občanmi.“

Zvýšenie účinnosti našej práce predpokladá uskutočnenie auditu miery slovenskosti (zachovanie a rozvoj slovenskej menšiny) vo väzbe na politiku štátov voči svojim menšinám a najmä voči slovenskej menšine. A to konkrétne v týchto štátoch: Chorvátsko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Ukrajina. Na základe auditu (analýzy, identifikácie problému) určiť priority štátnej politiky SR a konkrétne postupy.

ÚLOHA MATICE SLOVENSKEJ

Druhým veľkým „hráčom“ na šachovnici zachovania národnej identity autochtónnych Slovákov je Matica slovenská. V platnom zákone o Matici slovenskej sa okrem iného hovorí o úlohách, ktoré sú podľa nás vo všeobecnosti platné aj pre zahraničných Slovákov. Napríklad: upevňovať slovenské vlastenectvo, združovať tvorcov a priaznivcov slovenskej kultúry a vedy vo svete, podporovať propagáciu Slovenskej republiky aj vlastnými informačnými a kultúrnymi strediskami utvorenými v zahraničí.

Veľmi podnetná je možnosť „zakladať doma i v zahraničí nadácie a fondy na podporu národného a kultúrneho života Slovákov“. Taký fond či nadáciu by Slováci v Maďarsku (a nielen tam) veľmi potrebovali. V zákone sa tiež hovorí: „Krajské múzeum Matice slovenskej pôsobí ako jej ústredné pracovisko pre styk a spoluprácu so Slovákami žijúcimi mimo územia Slovenskej republiky a na udržiavanie a rozvíjanie ich národnej identity a vzťahov k Slovenskej republike.“ Prednostné smerovanie matičnej pomoci (odbornej, personálnej i finančnej) Slovákom v susedných krajinách nemožno spájať so súčasnosťou a pevne veríme, že s dočasnou finančnou podvýživou matičného rozpočtu. Nech ide aj na úkor „vystahovalcov“! Cielená matičná podpora „uhorským“ Slovákom musí byť odpoveďou často aj na macošský prístup štátnej moci a často aj verejnej mienky v krajinách, kde dnes žijú.

Dôvodom nech je zoznam zakladajúcich členov a členov iných spred stopäťdesiatich rokov. O Maticu slovenskú sa zaslúžili aj predchodcovia dnešných Slovákov v Maďarsku, Srbsku, Chorvátsku, Rumunsku, Poľsku či Ukrajine. Majú právo na splatenie dluhu.

Práve preto je dôležité poznať konkrétne podmienky slovenského života našich pôvodných krajanov a premietnuť ich do praxe štátnych orgánov, verejnoprávných organizácií či ostatných združení. Zachovať identitu autochtónnych zahraničných Slovákov nie je možné bez osobitného prístupu všetkých zainteresovaných. V ďalšej koncepcii práce so zahraničnými Slovámi navrhujeme dôsledne rešpektovať rozdielnosť udržovania či posilňovania národnej identity komunit vzniknutých vystahovalectvom a komunit vzniknutých zmenou hraníc. Rozhodujúce slovo musí mať štát prostredníctvom svojich na to určených orgánov a inštitúcií. Na tomto základe je potrebné spracovať systém práce s autochtónnymi Slovámi a stanoviť priority. Základom je udržanie slovenskosti. Slováci, ktorí sa v roku 1918 ocitli v Česko-Slovensku, mali „národné šťastie“. Doprajme tohto národného šťastia aj ostatným Slovákom z bývalého Uhorska.

Koniec Mesiacu knihy na malom festivale v Klube slovenských spisovateľov Knihobranie – sedem nových titulov

Robert LANDIS – Foto: Igor SOKOLÍK

Ten deň, keď sa v Klube slovenských spisovateľov v Bratislave na Laurinskej ulici, kde je ešte stále aj adresa Domu slovenských spisovateľov, uvádzali knihy Vydavateľstva Matice slovenskej, bol naozaj obsadený. Nielen autormi a čitateľmi, ale aj ich priateľmi a priaznivcami nových pôvodných literárnych diel. Matičné vydavateľstvo v spolupráci so Spolkom slovenských spisovateľov v rámci svojej spoločnej akcie v tomto nanajvyš vhodnom priestore predstavili na konci marca, teda mesiaca venovaného knižnej kultúre, nové diela slovenských autorov vo viacerých žánroch. Podtitul podujatia znel: Priateľské stretnutie ľudí, kníh a privítanie nových diel.

Na snímke zľava doprava sú Vincent Šabík, Miroslav Bielík, Bystrík Šíkula, Jaroslav Vlnka, Stanislav Muntág, Július Balco, Gustáv Murín, Marián Tkáč, Roman Kaliský-Hronský, Jozef Šimonovič, Alexander Halvonik.

Tými dielami z Vydavateľstva Matice slovenskej, ktoré sa oficiálne uvádzali do literárneho sveta, boli knihy: Július Balco: Kľatba žltých ruží, Bohuš Bodacz a kolektív autorov: Budmerické inšpirácie, Alexander Halvonik: Premeny II, Roman Kaliský-Hronský: Most do mesta, Vincent Šabík: Národná kultúra ako rezonančný priestor, Marián Tkáč: Zem-

plínske nebo, Jaroslav Vlnka: Mŕtvy jazyk.

■ INŠPIRÁCIE Z BUDMERÍC

Budmerické inšpirácie – zbierka textov viacerých autorov, ktorú v zastúpení zostavovateľa Bohuša Bodacza predstavil známy spisovateľ Gustáv Murín, je súborom próz, básní a esejí, prináša najmä texty inšpirované pros-

treďm Domova slovenských spisovateľov v budmerickom kaštieli a jeho okolí. Ambíciu zbierky „nie je vytrhávať zožitnuté strany z literárnej histórie, ale priniesť aktuálne súčasné texty“.

Na slová o budmerických inšpiráciách na stretnutí voľne nadviazal jeden zo spoluautorov, spisovateľ a šéfredaktor mesačníka Slovenské pohľady Bystrík Šíkula, ktorý záro-

veň predstavil knihu esejí o literatúre a tvorbe s názvom Premeny II autora Alexandra Halvonika. Ešte predtým sa však celkom na úvod veľmi dôstojne poďakoval kolegom i čitateľom Július Balco. Jeho román Kľatba žltých ruží voľne nadväzuje na dielo Žlté ruže.

Kniha Jaroslava Vlnku s názvom Mŕtvy jazyk je novelou popredného literárneho kritika, spisovateľa a esejistu. Je to spomienkový návrat do minulosti, nielen vlastnej, ale aj do univerzálnej rodovej pamäti. Literárny hrdina rekapituluje svoj osud a zároveň rozpráva i zážitky starého otca z čias španielskej občianskej vojny. Dielo tematizuje hľadanie vnútornej harmónie, zadosťučnenia, zmierenia i problémy moderného tvorivého človeka v stredoeurópskej „globalizujúcej sa“ krajine. Text je originálnym, produktívnym príspevkom do súčasného literárneho bádania a obohatením slovenskej krásnej literatúry.

■ VELAVRAVNÝ MOST

Historický román Most do mesta autora Romana Kaliského-Hronského, nášho redakčného kolegu, ktorý si neodpustil porovnanie existencie prvého bratislavského mosta cez Dunaj s jeho neskoršou „dočasnou“ stavbou po oslobodení Bratislavy pred sedemdesiatimi rokmi a terajšou stavbou celkom nového objektu, tradične vtípane predstavil spisovateľ a vedec Andrej Ferko.

Kniha Zemplínske nebo ako súčasť trilógie, ktorej prvé novely vyšli pod názvami Zemplínske nebo a Druhá epocha a medzi čitateľmi našli živú odozvu, zobrazuje ságu zemplínskej rodiny Štefana Goru a jeho životné peripetie od roku 1989 po súčasnosť s viacerými historickými exkurziami. Príbeh s prekvapivou pointou vychádza z reálnych udalostí a nelútostne odokrýva biedu súčasnosti, v ktorej miznú vekmi preverené základné hodnoty. Rozprávač

Riaditeľ matičného vydavateľstva Stanislav MUNTÁG.

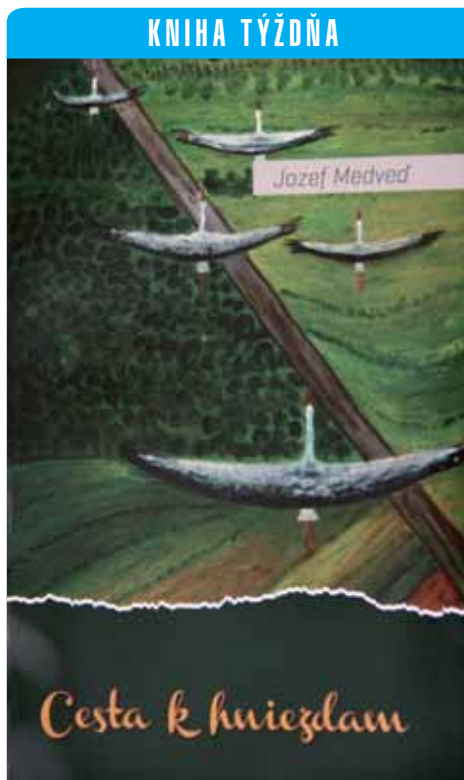
s osobitým štýlom využíva živý jazyk s prvkami zemplínskeho nárečia a originálnu metaforiku. Autor Marián Tkáč je aj predsedom Matice slovenskej.

Kniha profesora Vincenta Šabíka s názvom Národná kultúra ako rezonančný priestor je dielom významného literárneho vedca a kulturológa. Dielo vychádza z tézy, že národná kultúra je fenomén eminente európsky. Objasňuje princíp jednoty v rozdielnosti, ktorý nevyvrátil ani procesy integrácie a globalizácie. Na príklade slovenskej literatúry autor ukazuje, že multikulturalizmus by mal napomáhať spoluprácu kultúr, a nie pohlcovať národnú kultúru.

Autorom aj Vydavateľstvu Matice slovenskej treba zaželieť, aby sa nové knihy uvedené do života na konci marca čím skôr dostali medzi čitateľov v čo najvyšších počtoch výťažkov. K tomu môžu prispieť aj verní čitateľa nášho týždenníka Slovenské národné noviny. Aby sme spolu boli na jednej lodi, ktorá sa nebudie plaviť do neznáma, aspoň čo sa týka pôvodnej slovenskej literatúry...

Z leporela spomienok alebo portrét tradičnej krajiny

Jozef Medveď: Cesta k hniezdam, vydal Jozef Medveď, Nové Zámky 2014

KNIHA TÝŽDŇA

Jozef Medveď

Jozef Medveď (65), nedocenený autor básnického slova v novozámočnom regióne na slovenskom juhu pochádza z Brezna. Rodinu si však založil v Gbelciach pri Štúrove, v blízkosti prírodnej rezervácie Parížske močiare. Stal sa ich profesionálnym ochrancom na celý život a autorom mnohých poetických myšlienok o nich. V roku 2009 získal cenu ministra životného prostredia SR za tridsaťročnú aktivitu ochrany prírody. Dostal vydať osem básnických zbierok. Jozef Medveď vidí, píše a rozmýšľa prostredníctvom prirodzenej krajiny nedotknutej ľudskou činnosťou.

Jeho básnická zbierka Cesta k hniezdam sa kľukatí pomedzi kopce k Mazorníku, mestskej časti Brezna. Vtedy ešte nie celkom mestskej, ale vidieckej, tvoriacej nerozlučný zväzok s krajom pod dominantným vrchom. A s jeho obyvateľmi s osobitnými črtami a citlivým vnímaním národného života, spojených dedičstvom predkov a spoločným domovom. To silné puto, čo sa viazalo na rodnú zem, mazornícke spoločensťvo a domácich pomocníkov človeka, sa ukázalo ako životaschopná motivácia.

Krajinu a jej ľudské spoločensťvo možno zobraziť storako a stále nie sú vyčerpané všetky opisy jej podôb. V tomto úsilí môžeme vidieť úlohu, ba priam poslanie Jozefa Medveďa. Opätovne nás presviedča, že súžitie s prirodzenosťou svojho okolia je to najlepšie, čo človek môže pre seba urobiť. Pretože portrét typického slovenského prostredia dreveného „kolovratu“ a úrodných „políčok“ v tvorbe sa nenávrätne vzdala a ich súčasní autori sú poslednou jej autentickou generáciou. Z tohto pohľadu básnická zbierka Cesta k hniezdam zaujala svoje jedinečné miesto v súčasnej predstave o charaktere vlasti našich otcov.

Margaréta VYŠNÁ

MEDAILÓN

Medzi najstarším a najmladším z generácie, ktorú mám na mysli a ku ktorej patrí aj básnik Ján Buzássy, je takmer desaťročný rozdiel, ale mne spĺvajú dovedna. Prvé práce im vyšli začiatkom šesťdesiatych rokov, ak len nerátam zošrotovanú Hykischovu prózu Krok do neznáma (1959). V prostredí zdrôtovaného sociorealizmu bol Hykischov Sen vchádza do stanice, Blažkovej Nylonový mesiac, Jarošovo Popoludnie na terase... ako dúšok sviežej vody.

Prešliapava chodník ku krásie

Takto som si nedávno spomenul na vstup Petra Jaroša do našej prózy pri jeho sedemdesiatpäťke, a ten istý pocit mám, keď si spomínam na básne Jána Buzássyho v Mladej tvorbe, aj na jeho prvú zbierku o čosi neskôr Hra s nožmi (1965). A zrazu je tu jeho osemdesiatka!

Po štúdiu literatúry a knihovníctva začínal v Mladej tvorbe aj svoju tridsaťpäťročnú redaktorskú púť, končil ju pred dvadsiatimi rokmi v týždenníku Kultúrny život, len pokus druhýkrát vstúpiť do tej istej rieky sa ani jemu nepodaril. Akoby nám práve tie šesťdesiate roky odkazovali: nechajte, čo patrilo nám!

Nadviazal na konkretistov, inšpirovali ho beatnici, blízky mu bol Miroslav Válek, napriek tomu zostal originálnym básnikom so svojou vlastnou predstavou, čo je moderná lyrika i filozoficko-reflexívna básneň. Približne dvadsať knih poézie je toho svedectvom. Usilovní je aj ako prekladateľ z anglickej, americkej, ruskej a zo srbskej literatúry, úspešne zápasil s tvorbou takých osobností ako Byron, Eliot, Ginsberg či Pasternak. Jeho tvorba nesporne patrí k tomu najlepšiemu, čo nám slovenská poézia ponúkla v druhej polovici 20. storočia a čo nám núka dnes. K osemdesiatinám sa mi okrem srdiečného vinšujú náka aj jeho verš: Šliapať si biatom, kamením/ svoj chodník k šťastiu, krásie, ľaž k obzoru, kde stúpa dym./ A za obzorom zase.

Ján ČOMAJ

HUMORESKA

Tak, a Veľkú noc máme za sebou, povedal som si nedávno odkladajúc korbáč a iné zbrane hromadného šibaného šibania do skrine. Ako podmienený pamätník som však neodolal a na chvíľu som si nostalgicky zaspomínal. Ako chlapča som Veľkú noc vnímal nielen cez sviatočný, ale aj cez ekonomický aspekt. Veď vyšibať si za dopoludnie takých sto dvadsať korún bolo pre šarvanca mimoriadne motivujúce. V sumáre to znamenalo napríklad stovadsať kopčekov zmrzliny, prípadne tridsať návštev kina, o malinových ani nevraviac. No neber to!

Neskôr ako parobci sme tiež nedali na tieto sviatky dopus-

tiť. Bolo predsa nutné metajúcu sa dievčinu pridržať, a to sa ruky šmykli kdekade. Najmenej mal z toho oblievajúci člen partie, a tak sme sa v držaní a polievaní demokraticky striedali. Kdeže tie sladké časy sú... Ešte začiatkom deväťdesiatych rokov som vida-

domov z krásavice na Dunaji už vo štvrtok a domáci zdúchnu pre zmenu na chalupy. S veľkonočnými tradíciami to teda nevyzerá ružovo, keďže ani obchodníci v nich nevidia nijakú väčšiu šancu na zárobok. Vyprodajú údené, vajcia a voľajakú tú fľašu

zásunbného prsteňa zďaleka nedá toľko trhnúť. To už sú na tom lepšie kvetinári na Všetšvätých.

Dlho som rozmýšľal, ako veľkonočné sviatky zatriaktivniť. Žeby sme zaviedli orientačné preteky pre deti, podobne ako to majú v Amerike, kde detváky hľadajú

cie a šibačkové párty? Majitelia krčiem by azda boli aj za, ale do podobných akcií by sa pravdepodobne hneď vložili mimovládky a spustili by kampaň, že je to genderovo nevyrovnané a že ide o násilie voči ženám. Ostáva veriť, že toto naše veľkonočné nehmotné kultúrne dedičstvo prežije aspoň na vidieku.

Nedávno ma však vystrašil jeden známy. Na moje vyzdychy o zanikajúcej tradícii mi povedal: Neboj sa. Pokiaľ bude islamizácia Európy pokračovať doterajším tempom, tak šibanie nezanične. Oni ho totiž majú zakotvené rovno vo svojom zákone šaria. Akurát ten korbáč nie je z vrbových prútikov...

Marek DANKO

Verte – neverte, ale nad Veľkou nocou sa zmráka

val počas Veľkonočného pondelka chlapov s igelitkou, z ktorej trčal šibák, neraz sprevádzaných svojimi synmi. Tých im na krk zavesila predvídajúca manželka, aby reku v poriadku trafili zo šibačky domov. Posledné roky je však v Bratislave podobných dvojíc a trojíc pomenej. Cezpoľní zdrhnú

– a hotovo. To taký importovaný svätý Valentín to je iná káva! Na Valentína sa dávajú darčeky, v reštauráciách majú Valentínske večierky, zavádza sa tradícia zasnubiť sa v tento deň, čo iste spískali klenotníci, skrátka kšeť beží jedna radosť. Na čokoládových zajacoch sa na rozdiel od

poukrývané čokoládové vajička a zajačikov? Problém je v tom, že záhrady má v Bratislave pomerne maličké percento obyvateľov a sladkosti poukrývané kdekade po sídlisku by pravdepodobne vyzbierali bezdomovci a niekde aj potkany. A čo keby sme začali v podnikoch organizovať oblieva-

